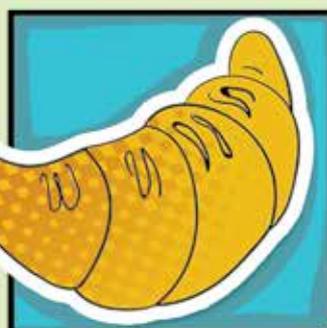
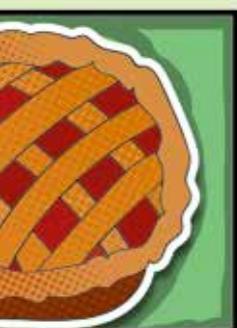
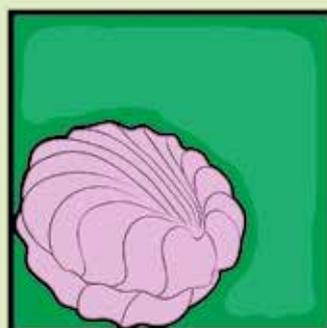
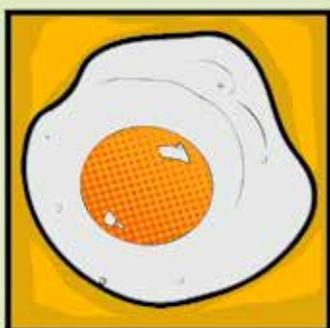
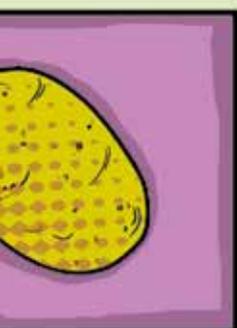
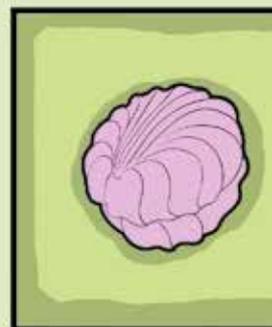
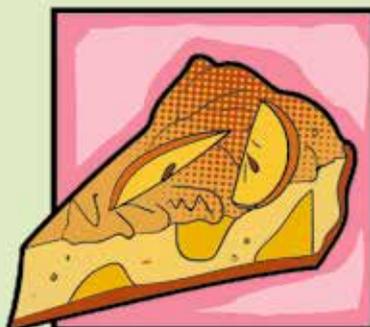

бярэзка №10

№ 10/2017(1073)

ISSN 0320-7579

Težo*

«Мая заповітная мара — сказаць дзясяткам сказаў тое, для чаго іншым патрэбна цэлая кніга».

Фрыдрых Ніцшэ

*Težo — са славенскай «вага» — тэма нумара.

Святлана Курганова

Тонкія матэрыі

Мы жывём у свеце, дзе усе худнеюць. Я живу ў свеце, дзе ўсе худнеюць. Дзе людзі не хочуць любіць сваё цела. Але я якраз не хачу худнець. І не таму, што я люблю сваё цела. А таму, што мне зусім няма куды.

Худая я была заўсёды. Калі мы з бацькамі прыязджалі на сямейныя вячоркі, маму кожны раз папракалі, што яна мяне не корміць. Я была пераборлівым дзіцём, але пасля такіх папрокаў два дні ела ўсё. Мне было крыўдна, што яны так кажуць маме. Увогуле, я ела нармальна — мне шмат і не трэба было.

Я была худая, як і мама. Як бабуля. Як прабабуля. І гэтак далей кудысьці там у стагоддзі. Ва ўсіх шырокія плечы, невялікія грудзі, тонкая талія, шырокія сцёгны. У дзяцінстве маю постаць можна было назваць «пральная дошка».

Калі хто-небудзь хоча мець прыгожыя вострыя ключыцы, костачкі, якія выступаюць на сцёгнах, тонкія рукі, то гэта ўсё ў мяне ёсць. Але вось ніколі б не сказала, што была ад гэтага шчаслівая. Таму што косткі можна назваць іншымі словамі — і адразу перастане быць прыгожа. Усе калечацца аб вострыя локці, вострыя каленкі, выразна прамалаяваныя пазванкі.

Спачатку — калі фігура яшчэ не аформілася — мяне абвінавачвалі ў анарэксіі. Таму што — «бач, занадта худая сярод нармальных пухленькіх дзяўчынак». Так, у падлеткавым узросце у мяне заўсёды быў недабор каля 15 кілаграмаў. Але я была абсалютна здаровым чалавекам. Ну, не абсалютна — зрок, скаліёз там. Але гэта не тычыцца вагі, так што скажам — здаровым.

Любіць вось гэта ўсё (нават калі стан аформіўся) атрымлівалася не вельмі. Я заўсёды мерзну, мяне лёгка прадзімае. Нейкі час прайшоў ў пакутлівых спробах набраць вагу, каб падабацца навакольным. Але не выгарала.

Усе чамусьці ірацыянальна хочуць быць худымі. Але гэтая самая худзізна чамусьці шмат каму вельмі замінае: «вобла», «палку скурай абцягнулі», «паганка бледная» і г. д. Заканамернасць я яшчэ ў падлеткавым узросце не здолела ўсвядоміць. Але тады запомніла, што быць худой непрыгожа.

Зараз ёсць такія ідэал прыгажосці — амаль андрагіны: тонкія, гібкія, у велізарных кофтах, нават і не здагадаешся — дзяўчына ці хлопец-падлетак.

Тонкія гібкія дзяўчаты, так, гэта вы. Вы — сучасная прыгажосць. Але ў рэальным жыцці, далёкім ад месцаў, дзе карыстаюцца словамі «ідэал прыгажосці», спрабуюць лішні раз пакарміць. Таму, што «бедненькая, якая

худзенькая». Ідэал прыгажосці — паняцце адноснае. Рэнуараўскія дзяўчыны — чароўныя. Але пра іх хтосьці можа сказаць «тоўстыя». Ды не скажа, бо штосьці ёсць ва ўпэўненых і простых жанчынах.

Я глядзела са здзіўленнем на дзяўчат з выдатнымі фігурамі, якія даводзілі сябе да знямогі дыетамі, ператвараючыся ў бляклую моль. І самае галоўнае — моль нездаровую. Тое, як вы адчуваеце сябе ў сваім целе, напісана ў вас на твары. Заўсёды відаць, калі вы яго саромеецеся. І відавочная зморанасць, калі вы яго катуеце, каб зрабіць асіную талію, якую ніхто не заўважыць за вашым шэрым тварам. Так, і яшчэ могуць сказаць, што ў вас нейкая зараза, таму што выглядаеце нездарова. Можа, падумаюць, што на вас чхнулі анарэксіяй.

Часам не любіць сябе надакучвае. Дзеля разнастайнасці хочацца паспрабаваць нешта яшчэ. І калі любіць не атрымліваецца, то можна хаця б падпісаць дамову ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва. Ты абяцаеш цэлу нармальнае харчаванне, а яно дазваляе табе камфортна адчуваць сябе — лёгка падымацца па лесвіцы, праходзіць некалькі кіламетраў, бегчы да аўтобуса. Лёгка адчуваць сябе ў тым, што змяшчае ў сабе тваё «я».

Я па-ранейшаму магу неспадзявана пакідаць камусьці сіякі лакцымі, у мяне па-ранейшаму застаюцца сіякі на сцэгнавых костачках, калі я ляжу на жываце. Але цяпер мы з маім целам дабралі патрэбныя кілаграмы мышцамі, і нас абодвух гэта цалкам задавальняе, таму што мы адчуваем сябе лёгка, але па Ньютану, з законам прыцягнення. Мы клапоцімся адно пра аднаго, дазваляючы сабе адчуваць стан «добра».

Спробы ўпісаць сябе ў чужыя ідэалы — гэта глупства. Трэба ўпісваць сябе ў сваё цела.

Жэня Вялько

«СЕНСАЦЫЯ! Хочаце СХУДНЕЦЬ? Трэба ўсяго толькі...»

У параўнанні з таямніцамі Пугачовай і прадказаннямі Вангі гэта ледзь не самы папулярны рэкламны загаловак рунэту. Усім вядома, куды такія спасылкі вядуць, але давайце прызнаем, кожнаму хацелася хоць бы разок клікнуць па заповітным «ўсяго толькі». Можа, сапраўды знайшлі ідэальны спосаб? Можа, не трэба ніякіх дыет, трэнажорных залаў, таблетаў для пахудзення? Можа, сапраўды «ўсяго толькі»?

О, як бы я хацеў ведаць такі спосаб, шчыра вам скажу.

Маці-прырода надзяліла мяне цэлам, што вельмі хутка набірае вагу. У школе я быў тым самым поўненькім дзіцём, якое сваімі шчочкамі і пузікам дэманстравала бязмежны клопат сваіх бацькоў. Хочаш сасіску? Еш. Любіш булчкі? Вось табе дзве. Просішся у МакДональдс? Як толькі — так адразу. Уласная вага мяне не асабліва хвалявала — хапала іншых праблем са здароўем. А для самацвярджэння мне было дастаткова ведаць, што я выдатнік і наогул увесь такі інтэлігент.

Але падлеткі не хваляцца адно перад адным добрымі адзнакамі. Папулярныя дзяўчынкі сядзяць на дыетах і носяць лепшыя сукенкі. Папулярныя хлопчыкі ходзяць у «качалку» і дэманструюць кубікі прэса. І вось ён я, алімпіяднік з граматамі і складкамі на жываце. Каму я такі патрэбны? Хіба што ў якасці страшнага сябра, на фоне якога любы выглядае Бандэрасам.

Гадоў з дванаццаці я ўвесь час спрабаваў схуднець. Бацькі казалі: гэта ўзрастае, падрасцеш — фігура зменіцца. Але рос я толькі ў вазе, нягледзячы на ўсе спартыўныя патугі. Што зробіш, калі я ўсім сэрцам люблю смачна паесці, а на спорт не хапае ні сіл, ні часу, ні здароўя? Садзіўся на жорсткія дыеты, з болей абыходзіў кандытарскія аддзелы і бачыў у сне шакаладкі. Нервовыя зрывы, жудаснае самаадчуванне і жаданне забіваць — мой звычайны стан у той момант.

Прывесці фігуру ў адносны парадак удалося ўжо пасля школы, і адбылося гэта па незалежных ад мяне прычынах. Пара тыдняў у бальніцы з заражэннем крыві — і я стаў падобны да шкілета. З захапленнем прымаў спачуванні сяброў наконт свайго выгляду. Мяне ўпершыню назвалі худым — і гэта было вяршыняй майго шчасця. Ці трэба казаць, што па ўсіх астатніх пунктах маё здароўе было кепскае? Так што, ведаецце, к чорту такія спосабы.

Ніякіх парад, што трэба любіць сваё цела, я даваць не буду. Усе гэта ведаюць, але практыкуюць нямногія.

Складана бачыць у сваім «звычайным» целе плюсы, калі з усіх бакоў — ідэальныя худыя фігуры. Мне, напрыклад, заўсёды было цяжка глядзець на людзей, худых ад прыроды. Ведаю, што ім таксама нявесела жывецца. Але адна справа — ведаць, а іншая — адчуваць усёй скурай кожную сваю хібу.

Распавяду толькі, што дапамагае мне, — можа, і вам дапаможа. Ва ўсім, што тычыцца вагі, я абапіраюся на навуку: чытаю меркаванні дыетологаў, вылічваю індэкс масы цела і іншыя карысныя для здароўя лічбы. Вымяраю вагу не сантыметрамі таліі, а прапорцыямі здаровага чалавечага цела. А калі зусім сумна — катаюся гадзінку-другую на ровары, каб унутраны злосны крытык пераканаўся, што ў маім жыцці прысутнічае неабходная актыўнасць.

Нас, людзей, якія вечна хочучь схуднець, вельмі шмат. Але давайце на хвілінку ўявім людзей, якіх мы любім. Якія яны? Поўныя і худыя, нізкія і высокія, бледныя і смуглявыя. Ці будзе наша любоў меншая або большая з-за лічбы на шалях? Ці хлусілі мы, калі казалі блізкаму чалавеку, што ён прыгожы? Вось і яны нам не хлусяць.

Памятаеце мульцік пра льва, які не хацеў чуць, што ён самы разумны, самы смелы і самы прыгожы? А памятаеце, што сказала яму львіца, якая яго палюбіла? «Той, каго любіш, заўсёды самы-самы-самы!»

Электрычная скарбонка, або адзін падручнік замест усіх

Размова ідзе ў настаўніцкай сталічнай сярэдняй школы №111. Настаўнік беларускай мовы і літаратуры Мікалай Юр'евіч Курыловіч і настаўніцы малодшых класаў Інга Пятроўна Ціханавецкая і Людміла Аляксееўна Вароніна высвятляюць: хто ён такі — электронны падручнік — і чым лепшы за папяровы.

І.П.: Чым больш працую з дзецьмі, тым больш разумею, што электронныя падручнікі — гэта вельмі зручна. Матуля ўвечары запампавала — ранкам нясі адзін экран у заплечніку.

М. Ю.: Канешне, зручна. У наш час кожны вучань сам можа вырашаць: хоча ён карыстацца кнігай ці яе электронным адпаведнікам. Ён і больш карысны за звычайны падручнік бывае. Амаль паўсюль ёсць інтэрнэт, і можна даць творчае заданне, каб не проста так у ім час бавілі.

Л. А.: Ды й заняткі з такімі падручнікамі больш пасуюць сучасным дзецям. Можна і самастойна дадатковыя праграмы ствараць, і самі дзеці штосьці цікавае прапанаваць могуць. Але і ўвесь урок у экранах сядзець таксама нельга: са зрокам лепш не жартаваць. І за памерам экрана сачыць трэба. Калі падручнік спампуюць на тэлефон, то гэта хутчэй шпаргалка, чым паўнаватасная кніга. Тут ніякіх вачэй не хопіць. І алоўкам там нічога не пазначыш.

І. П.: Згодна, няма нічога дасканалага ў свеце, ёсць і мінусы. Было б цікавей, калі б гэта быў не проста ПДФ-файл, а нешта больш жывое, інтэрактыўнае. Каб ілюстрацыі можна было перамяшчаць, расцягваць, вывучаць больш дакладна. У такім варыянце і саміх ілюстрацый можна зрабіць больш. Можна, нават і каб самі па сабе яны рухаліся. Але бывае так, што бацькі проста палохаюцца такіх варыянтаў падручнікаў.

Л. А.: Калі настаўнік ад пачатку паказвае карысць электронных дзённікаў і падручнікаў, то і бацькі разумеюць, што гэта выгода, якой трэба карыстацца.

М. Ю.: Для гэтага і зроблена нямала. У некаторых школах, як у нас, існуе праект «Электронная школа». Пляцоўка для вучняў і настаўнікаў «ЯКлас». Там, канешне, можна і больш заданняў для падрыхтоўкі да кантрольных даць, і патрэбныя спасылкі пакінуць. Для тых, каму гэта цікава, такі варыянт куды больш зручны і хуткі.

І. П.: І настаўнікам, зразумела, спыняцца на дасягнутым не варта. Заўсёды можна знайсці нешта больш новае, свежае, сучаснае, каб зацікавіць. Штосьці ў сеціве знайшоў — праз яго ж і падзяліўся з астатнімі.

Л. А.: Але з і інтэрнэтам таксама трэба быць асцярожным. Тут вялікае пытанне ўзнікае, каб пошук матэрыялу для вучняў быў бяспечным. У сваіх класах і акцыі ў падтрымку інтэрнэт-бяспекі праводзім, і віктарыны разнастайныя, каб максімальна адмежаваць дзяцей ад непатрэбнага.

М. Ю.: Паўсюль ёсць свае плюсы і мінусы, а што будзе лепш, пакажа толькі час. Наша справа — вучыць ды развіваць нашых дзяцей. А будуць яны гартаць падручнік ці змяняць старонкі ў планшэтах, напэўна, справа саміх вучняў.

Кацярына Тарасова

Слухаць_нельга_выключыць

«**Ц**яжкая музыка робіць падлеткаў агрэсіўнымі». «Аматары цяжкай музыкі маюць больш высокі ўзровень IQ». «Псіхолагі сцвярджаюць: цяжкую музыку слухаюць людзі з заніжанай самаацэнкай».

«Паводле слоў навукоўцаў, цяжкая музыка прадухіляе развіццё нейрозаў».

Вось такія загаловкі я прачытаў у гугле па запыце «цяжкая музыка» (не лічачы шматлікія сайты і форумы пра яе). Гады ідуць, музычныя напрамкі змяняюць адно аднаго, а паміж прыхільнікамі і праціўнікамі «цяжальяка» па-ранейшаму палаюць халівары, цікавейшыя за некаторыя палітычныя баталіі.

Адразу скажу: зараз будзе суб'ектыўшчына. Я не псіхолаг і не валодаю нават зародкамі медыцынскіх ведаў, так што гаварыць буду на мове ўласных эмоцый.

Выхоўвалі мяне ў лепшых традыцыях сям'і акадэмічных музыкаў: з малых гадоў — у музычнай школе, дома мама рэпечіруе эцюды Шапэна, у плэеры — расслабляльная класіка і оперныя арыі, якія трэба здаць на экзамене па музычнай літаратуры. Паход у оперны тэатр — падзея для ўсёй сям'і, канцэрт класічнай музыкі — культурны адпачынак. Не тое каб я так любіў класіку: шчыра кажучы, гадоў у восем мне хацелася больш у кіно, чым на чарговы канцэрт з сумнымі дапазыхання прэлюдыямі і інвенцыямі. Але такога роду мастацтва я паважаў і нібы нават разумей. У народзе гэта называюць «добрым музычным густам».

Рок-выканаўцы былі для мяне ўсе на адзін твар: скура, шыпы, брутальныя нямытыя шавялюры, крыкі, электрагітары і выклік Сатаны. І справа тут не ва ўплыве

бацькоў — яны ў маладосці самі былі тымі яшчэ рокерамі. Прадузятасць склалася сама сабой: так казалі настаўнікі, так казалі сябры, так пісалі ў інтэрнэце.

Маё першае ўсвядомленае і ўдумлівае праслухоўванне року адбылося ва ўзросце чатырнаццаці гадоў: дзяўчынка, якая мне падабалася, слухала групу Skillet, і я вырашыў, што час і мне з імі пазнаёміцца. Дарэчы, цяпер у коле бывалых рокераў гэтая група лічыцца амаль папсой — да таго яна лёгкая ў параўнанні з сучаснымі стылямі. Але ў той момант Skillet і да іх падобныя здаліся мне чымсьці цяжкім, пад што трэба трэсці «казой» і выдаваць агрэсіўныя крыкі.

Прыкладна ў гэты ж час на мяне звалілася шмат праблем, з-за якіх я адчуваў сябе жудасна: сваркі ў сям'і, велізарныя нагрукі ў школе, няўдачы ў асабістым жыцці — большасць падлеткаў праходзіла праз нешта такое. Можна колькі заўгодна казаць, што падлеткавыя праблемы — не праблемы зусім, але менавіта ў гэтым узросце многія атрымліваюць пару ментальных разладжанняў (ды і адсотак падлеткавых суіцыдаў ніхто не адмяняў). Усё, што дапамагала мне расслабіцца ў той перыяд, — голас у навушніках, які спяваў мне, што я моцны, што я з усім спраўлюся і што я не адзін. Пад гэтую музыку можна было паўночы скакаць па пакоі з ўяўнай гітарай у руках і потым засыпаць сном немаўля — без усялякіх дэпрэсіўных думак.

На маё тынэйджарства прыйшоўся росквіт пост-гранжа, ню-метала і многіх іншых шыкоўных музычных стыляў. Тое, што лічылася «цяжэляком» тады, цяпер успрымаецца як верхавіна рок-айсберга. Музыка становіцца больш энергічнай, часам — больш агрэсіўнай; у ёй усё больш новых інструментаў і новых гукаў. Цяпер на піку папулярнасці коры: хардкор-панк, металкор, рэпкор і г. д. Цяжэйшай музыкі быццам бы не прыдумалі. Шчыра прызнаюся: я не фанат гэтых напрамкаў, але пара-тройка песень у плэеры знойдзецца.

Праціўнікі цяжкай музыкі часта прыводзяць на сваю карысць такі аргумент: падлеткі наслухаюцца ўсялякага жаху і ідуць граміць вуліцы і біць адно аднаго. Маўляў, пасля канцэртаў Ланы Дэль Рэй такое не здараецца. Згодны, не здараецца. Эмацыйны запал зусім іншы. Дакладна гэтак жа могуць паводзіць сябе спартыўныя заўзятары або ўдзельнікі дэманстрацыі. Да таго ж цяжкая музыка бывае вельмі розная. Напрыклад, наўрад ці хрысціянскія металісты пачнуць заклікаць кагосьці граміць вуліцы.

Але хіба гэта дрэнна: прыйсці на канцэрт, забрацца ў першыя шэрагі танцпляцоўкі і некалькі гадзін скакаць пад аглушальны біт, падпяваць і адчуваць, што ў тых, хто зараз побач з табой, тыя ж пачуцці і тая ж неабходнасць быць пачутым? Ці не лепш выплюхаць злосць і агрэсію на рок-канцэрце або за праслухоўваннем мозгадрабільных трэкаў, чым у чымсьці больш небяспечным для сябе і іншых?

Тыя, хто любіць цяжкую музыку, не лепшыя і не горшыя за іншых. Музыка сама па сабе не можа зрабіць кагосьці лепшым ці горшым — яна можа толькі зачэпіцца за нешта, што ёсць у чалавеку, і надаць гэтаму форму. Дарэчы, далёка не ўсе аматары цяжкага року лічаць за лепшае скуру, шыпы і адгрызанне галавы кажанам. Яны могуць выглядаць па-рознаму. Яны нават могуць быць вашай настаўніцай хіміі.

Любіце музыку, якой бы яна ні была, і адно пра аднаго таксама не забывайце.

Мір, любоў, рок-н-рол.

Цэлы свет на тваіх плячах

Пад катэгорыяй вагі ў відэагульнях, калі не казаць пра спецыфічныя практы-пазлы ці гісторыі пра сумаістаў, часцей за ўсё мы маем на ўвазе метафарычную множнасць «цяжар — важкасць — гульні». Гэта і яе багаты сюжэт, і разнастайны геймплэй, і вялікі свет. Усё тое, ад чаго мы разяўліваем раты ў здзіўленні і кажам: «Так, гэта важкая гульня».

Horizon Zero Dawn — гэта важкая гульня. Распрацаваная нідэрландскай студыяй Guerrilla Games для PlayStation 4 гульня выйшла ў лютым-сакавіку 2017 года. Ролевы баявік з адкрытым постапакаліптычным светам: дзеянні адбываюцца прыблізна праз тысячу гадоў ад нашага часу, дзе глабальная трагедыя вярнула людзей да жыцця ў першабытных плямёнах, але сярод жывёлападобных робатаў. Галоўная гераіня, паляўнічая Элой, не прынята родным племенем Нора, бо яе палічылі праклятай, і вымушана жыць ізалявана ад сваіх людзей. Яшчэ ў дзіцячым узросце Элой знайшла «фокус» — маленькую прыладу дапоўненай рэальнасці, што не толькі стане неад’емнай дапамогай ў геймплэі, але і сыграе значную ролю ў сюжэце. Дасягнуўшы паўналецця, Элой прымае ўдзел у Даказванні — саборніцтве, перамога ў якім дасць ёй тытул Норы Храбрай і зробіць яе паўнапраўнай часткай племені Нора. Элой перамагае, але на племя нападаюць культысты — частка рэлігійнай групы Зацьменне, і Элой ледзь не памірае ад рук іх лідара.

Гульня пачынаецца няспешна: спачатку дзіцячае трыманне за настаўніка, таго ж ізгоя, як і сама Элой, першая знаходка часоў Старога Свету — бункера, выпрабаванне «фокуса». Потым — знаёмства з Нора, саборніцтвы, што хоць і даюць магчымасць «памацаць» геймплэй, але не раскрываюць гульнявое багацце ва ўсёй яго разнастайнасці, якім Horizon насамрэч можа пахваліцца.

Horizon Zero Dawn — вялікая гульня. Толькі праз тры-чатыры гадзіны гулец сапраўды возьмецца за эпічную прыгоду Элой. І ўжо тады Horizon пачне бліскаць не горш за прадстаўнікоў класікі жанру: збіральніцтва, рамяство, адкрытая карта свету (ідзі куды пажадаеш!), безліч сайд-квэстаў... І сюжэтны квэст, які без жартаў інтрыгуе і не адпускае да самага канца: ніякага вам «галоўны сюжэтны паварот на пятнацатай гадзіне, яшчэ шэсць даігрываем з-за ўпартасці». Аматыры незвычайных сетынгаў і даследчыкі віртуальных сусветаў прымуць Horizon

на ўра: тое, што ў пачатку падаецца абсурдным ці занадта таямнічым, цягам гісторыі патлумачыцца і сыграе сваю ролю ў лёсе Элой. А Элой — ролю ў лёсе цэлага свету.

Так, галоўная гераіня Horizon — таксама «важкая». Але яе абранасць — гэта не проста «сюжэтная прылада» ці тытул, гэта неад’емная частка гісторыі сусвету і, што яшчэ важней, персанальнага шляху Элой. Бо адзін з яе матываў адправіцца ў вандроўку па свеце — імкненне знайсці праўду пра сваё паходжанне, якое жыхары племені палічылі праклятым. Хто яна? Дзе яе маці? Чаму яна падобная да навукоўцы са Старога Свету доктара Элізабет Собек? І чаму за гэта падабенства культысты жадаюць яе смерці?

Гуляючы за вольную паляўнічую, мы сустрэнемся з рознымі прадстаўнікамі фауны свету, але самыя дзіўныя — гэта робаты, што паводзяць сябе, як рэальныя драпежнікі. Яны і яны і ёсць асноўны вораг Элой. І багатая зброя гераіні (розныя віды лукаў, кап’ё, пасткі), і адметнасці ў паводзінах і слабых месцах разумных машын не даюць гульцу занудзіцца.

І калі цікавасць гульні і яе персанажаў можна заўсёды спісаць на суб’ектыўнае ўспрыманне, то з адным фактам спрачацца не стане ніхто: Horizon Zero Dawn — прыгожая гульня. Настолькі прыгожая, што карыстанне «рэжымам фота» часта займае ў гульцоў больш часу, чым актыўная гульня! На карце свету можна знайсці і снежныя горы, якія рэальна можна пакарыць, — і атрымаць асалоду ад захапляльнага віду ці даведацца штосьці цікавае пра гэта наваколле. Знойдуцца і лясы, і лугі, і пустыні, і вёскі, і гарады, і руіны; дзень і ноч (і нават надвор’е) змяняюцца... адным словам, паглядзець ёсць на што. Населеныя пункты дыхаюць паўсядзённым жыццём, радуюць вока арыгінальнай архітэктурай і мясцовай этнікай, а назіраць, як тэхніка будучыні суіснуе са «старажытнасцю», цікава.

Horizon Zero Dawn — гульня, пра якую так і хочацца сказаць: «Усяго не перакажаш». Яна сабрала ў сабе шэраг асаблівасцей лепшых гульняў апошняга часу і здолела ўтрымаць іх, зрабіўшы сваімі. У дадатак да асноўнага сюжэта тут можна правесці цэлы месяц, гойсаючы за робатамі, збіраючы аскепкі былой цывілізацыі і вырашаючы праблемы кожнага стрэчнага, — у абгортцы з сучаснай графікі і дзіўнага асяроддзя. І калі гэта не мара, то што?

Валерыя Дзяткова

Хто не кахаў — не ведаў жыцця

7
клас

«Нельга забыць» Уладзіміра Караткевіча

Я заўсёды задумвалася, чаму ў школьных падручніках пазбягаюць знаёмства сямікласнікаў з усім раманам. Вывучаецца толькі пачатак твора — перадгісторыя, заснаваная на падзеях, што адбываліся ў 1863 годзе. Письменнік ведаў іх з сямейных паданняў.

Раман «Нельга забыць», рамантычны і ўзнёслы, вучыць самаму галоўнаму пачуццю ў жыцці — каханню. Асноўная частка твора прысвечана падзеям 1960-х гадоў, калі сустрэліся нашчадкі герояў, з якімі мы знаёмімся ўпачатку, — Андрэй Грынкевіч і Ірына Горава.

У творы расказваецца пра абуджэнне кахання Андрэя, слухача Вышэйшых літаратуразнаўчых курсаў у Маскве, да выкладчыцы мастацтва Ірыны Горавай. Узнікае яно з інтарэсу да прозвішча жанчыны, знаёмага яшчэ з паданняў сямі героя, якія распавядала яму маці.

Гэта гісторыя мае рэальныя карані. У свой час Караткевіч быў закаханы ў выкладчыцу Ніну Молеву, што стала прататыпам Ірыны Горавай у рамане. У творы письменнік расказаў гісторыю сваіх ўласных пачуццяў, якія ператварылі яго жыццё ў цяжкі сон. Прататып Андрэя — сам письменнік.

«Нельга забыць» першапачаткова меў назву «Леаніды не вернуцца да Зямлі». У прадмове да твора расказваецца пра зорны дождж леанідаў. Зялёныя, фасфарыстычныя, яны падаюць на зямлю, і так ляцяць яны тысячагоддзі. Зямля трапляе пад іх дождж кожныя трыццаць тры гады. Прычым усякі раз, калі яны прылятаюць, бачаць тое самае: на зямлі п'юць кроў людскую. Можна падлічыць, што праз пэўны перыяд пасля крывавага 1863 года леаніды ўбачаць зноў гвалт на зямлі: сталінскія рэпрэсіі, нямецкі нацызм. У гэты час у засценках турмаў загінула лепшая частка інтэлігенцыі Беларусі.

«У лунанні сцягоў, у крыві братазабойчай вайны, у суровых гімнах, у перамогах і горачы ішла на зямлю новая эра».

«У лунанні сцягоў, у крыві братазабойчай вайны, у суровых гімнах, у перамогах і горачы ішла на зямлю новая эра».

Письменніка абвінавацілі ў абстрактным гуманізме і фармалізме. Набор кнігі, у якую прапаноўваўся раман разам з аповесцю «Дзікае паляванне караля Стаха», быў рассыпаны. Першы рукапіс з назвай «Няма забыцця», дзе адзначана, што ён пісаўся ў 60-я гады, захоўваецца ў Беларускам дзяржаўным музеі-архіве літаратуры і мастацтва. Як тлумачыў сам Караткевіч, твор быў эксперыментальны, тут спалучаліся проза і паэзія, гісторыя і сучаснасць, а ў 60-я гады гэта было ў навіну, таму і не ўспрынялася крытыкамі. Да таго ж письменніка абвінавачвалі і ў выбары героя, яго адарванасці ад жыцця, летуценнасці, што зноў жа адрознівалася ад тагачасных рэалістычных твораў. Выдаць раман атрымалася толькі ў 1982 годзе.

Вернемся ж да падзей 1863 года. Яны апавядаюць пра сустрэчу продкаў Ірыны і Андрэя. І ўзята гэта гісторыя пісьменнікам з архіваў сваёй асабістай сям'і. Прадзед Караткевіча Тамаш Грыневіч камандаваў атрадам і пасля паразы паўстання быў расстраляны па загадзе Мураўёва. У Варшаве сярод архіўных дакументаў захоўваецца інфармацыя пра Грыневіча і яго ўдаву, якая спазнілася на некалькі трагічных хвілін з весткай аб «памілаванні». Такім чынам, прозвішча Андрэя Грынкевіча паходзіць ад прозвішча прадзеда Тамаша. Зразумелай з'яўляецца цяпер такая вялікая цікавасць пісьменніка да асобы Каліноўскага і гэтага паўстання, вобраз якога праходзіць праз многія творы аўтара.

Караткевіч пісаў, што марыў стварыць сучасны раман пра вялікае і трагічнае каханне. Такім і стаў твор, які расказвае і пра пачуцці самога пісьменніка. Аднак дзе праўда, а дзе прыдумка?

Яшчэ ў зусім маладым ўзросце Андрэй страціў нявесту: яна загінула трагічнай смерцю ў аўтакатастрофе. Прайшло 10 гадоў, але маці Андрэя разумее, што яе сын не можа зноў закахацца. Ён памятае толькі яе — Алену Смоліч — былую каханую, хоць і сустракаецца з дзяўчатамі. Маці баіцца: калі ён сустрэне тую адзіную, то каханне можа выбухнуць з такой моцнай сілай, што здолее забіць яго. Добра, калі б трапілася дзяўчына, вартая такога кахання.

«Перад сапраўдным каханнем мужчына — безабаронны».

«Жанчына павінна радасць і запал даваць або боль такі, што, здаецца, лёг бы і памёр».

«Перад сапраўдным каханнем мужчына — безабаронны».

Пісьменнік расказвае, як паступова нараджаецца каханне Андрэя. Ірына адчувае, што ёй хочацца вылучаць Андрэя сярод іншых. Напрыклад, у яго знешнасці яна бачыць тыповы вобраз славяніна, які быццам сышоў са старажытных абразоў: ногі доўгія, нос прамы, вочы вялікія. Такімі малявалі святых нашы продкі.

Андрэй — паэт, таму і нараджэнне кахання аўтар паказвае з завоштранымі пачуццямі. На героя абрынуліся гукі, пахі, малюнкi мінулага, якія ён востра адчувае і бачыць. Напачатку Андрэй нават не разумее, што здарылася, але паступова адчувае: прыйшло каханне, — а яго ён ужо і не чакаў. Новае жыццё, адкрытае яму Ірынай Горавай, дало працнуща і таленту паэта. Ужо даўно Андрэй Грынкевіч так не пісаў, а тут з-пад пяра пачалі выходзіць цэлыя паэмы.

«Жанчына павінна радасць і запал даваць або боль такі, што, здаецца, лёг бы і памёр».

Кахае Андрэй да хваравітасці. Ёсць такое паняцце, як каханне-хвароба, менавіта такое пачуццё і напаткала Андрэя. Ірына замужам, фактычна належыць

іншаму, таму і цяжка перажывае гэта герой. Ён не можа без яе, хаця Ірына спрабуе яго адштурхоўваць. То ласкавая і пшчотная, то халодная і далёкая. Гэта крыўдзіць Андрэя — ён спрабуе нават скончыць жыццё самагубствам, але разумее сваю слабасць. Аднак забыць Ірыну так і не можа.

«Таму, што лепей вісець на нажы,
Кахаць,
Праклінаць
За каханне багоў,
Чым век пражыць
І дзяцей нажыць
І не дажыць да кахання свайго».

Ірына таксама кахае Андрэя. Яна не толькі замужам, яна яшчэ і цяжка хвора: пасля вайны каля сэрца знаходзіцца аскепак міны. Яна змірылася са сваім становішчам, ні за што не трымаецца ў жыцці, бо падчас вайны страціла не толькі здароўе, але і каханага чалавека. Сустрэча з Андрэем надала ёй сілы, жадання жыць. Але ці не запозна? Таму інтуітыўна яна спрабуе адштурхнуць мужчыну, каб ён жыў дзеля будучыні. Шчаслівыя дзесяць дзён у Ленінградзе, куды паехала група дзяўчат і хлопцаў з курсаў на чале з Горавай, далі Андрэю адчуць у поўнай ступені сувязь з Ірынай, зразумець, наколькі ён шчаслівы. Але дні праяцелі вельмі хутка. Жанчына добра разумее, што доўга не будзе жыць, таму вельмі жорстка крыўдзіць каханага, адразу не ўсведамляючы гэтага.

Цікава, наколькі аўтар змог перадаць духоўную сувязь паміж Андрэем і Ірынай. Збіраючыся з'ехаць далёка ад гэтага кахання, ноччу Андрэй пачынае адчуваць, што яна кліча яго. Калі ёй стала дрэнна, ён адчуў покліч. Такую сувязь сапраўды адчуваюць родныя людзі: маці і дзіця, муж і жонка, калі яны вельмі блізкія. Такія людзі могуць размаўляць без слоў, зразумець з паўслова, рабіць тое, што чакае ад цябе родны чалавек, прадказваючы яго жаданні. Андрэй не ведае, што яго чакае ў кватэры Ірыны, але адчувае: ёй кепска. Гэта быў вельмі моцны сардэчны прыступ.

Уладзімір Караткевіч ў рамане даследуе сутнасць кахання, яго значэнне ў жыцці чалавека. Напрыклад, словамі Ірыны Горавай сцвярджае думку, што вялікае пачуццё прыходзіць рэдка і не да ўсіх. Не кожны чалавек можа ахвяраваць сваімі жаданнямі, пачуццямі дзеля іншага. А для творцы лепш быць незалежным, бо сям'я чыніць перашкоды свабодзе творчасці. Але разам з тым каханне штурхае чалавека да адкрыцця новага дыхання.

У думках Андрэя аўтар спрабуе перадаць сутнасць двух супрацьлеглых паняццяў: кахання і смерці. Каханне — аснова жыцця. «Той, хто кахае, — бессмяротны. Ён у кожную хвіліну перажывае стагоддзе. І ён — вораг смерці. Таму, што смерць не для кахання, не для маці тваіх дзяцей. А ўжо для дзяцей, для твайго бяссмерця — менш за ўсё».

Чым жа закончыцца гісторыя моцнага кахання Андрэя Грынкевіча і Ірыны Горавай?

Пра горад, якога ўжо няма

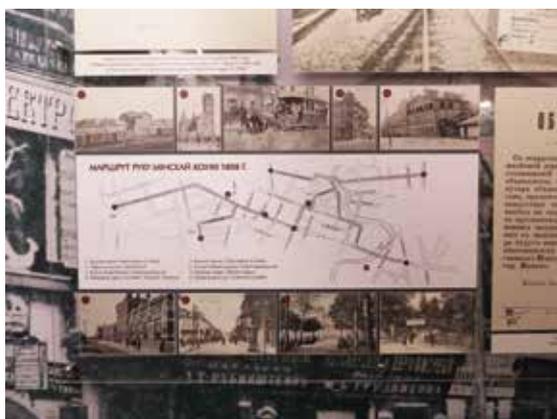
На мяжы XIX—XX стагоддзяў у Мінску адбылося шмат змен, горад рухаўся — і рухаўся вакол гэтага месца. З’яўлялася электрычнасць, была запушчана конка — усё недалёка адсюль. Мы завіталі ў «Дом-музей І з’езда РСДРП», дзе можна пачуць шмат цікавага не толькі пра сам з’езд, але і пра той час, пра горад, якога больш няма.

У сярэдзіне XIX стагоддзя са з’яўленнем тут чыгункі Мінск перастае быць звычайным невялікім горадам. Яго насельніцтва павялічылася больш чым на 20 тысяч чалавек. Чыгунка дапамагла яму стаць адміністрацыйным цэнтрам і адным з найбуйнейшых гандлёвых вузлоў еўрапейскай часткі Расійскай Імперыі. Менавіта таму агляд экспазіцыі пачынаецца са знаёмства з першым мінскім вакзалам.

Значную ролю ў вывучэнні мінскай гісторыі адыгралі фатографы, дзякуючы якім мы можам убачыць горад стогадовай даўніны. У гэтым доміку можна пабачыць старыя здымкі Мінска і паслухаць пра першага гарадскога фатографа — Станіслава Прушынскага — чалавека з цікавай біяграфіяй.

Пасля 1890 года адбыўся сацыяльны і культурны выбух у Мінску. З’явіліся рэчы, «нашчадкамі» якіх мы карытаемся і сёння. Напрыклад, першы гарадскі транспарт — конка. Таксама можна пазнаёміцца з іншымі наватарскімі ідэямі акрамя чыгункі і тэлефоннай сувязі — першай электрастанцыяй, тэлеграфам. У гэты перыяд у горадзе з’яўляецца спорт, таму тут паведамаць і пра першых мінскіх спартсменаў — роварыстаў і паветраплавальнікаў.

Амаль усё новае з’явілася дзякуючы адной асобе — Каралю Яну Чапскаму — тагачаснаму галаве Мінска. Не проста ж так пра гэты час кажуць — яго эпоха!

Горад становіцца адным з цэнтраў палітычнага жыцця Расійскай Імперыі. Якраз тут і ідзе гаворка пра першы з’езд РСДРП: можна атрымаць звесткі пра розныя грамадска-палітычныя рухі, найбольш уплывовыя на тэрыторыі сучаснай Беларусі; паслухаць пра Фелікса Дзяржынскага, Юзэфа Пілсудскага ды іншых цікавых асоб таго часу.

Будынак, дзе праходзіў з’езд, належаў Францішцы Ржэцкай — заможнай жанчыне, якая здавала палову дома пад жыллё. Гэта была распаўсюджаная практыка. І тут ёсць мемарыяльны пакой, дзе можна пацікавіцца, як жылі гараджане ў той час. Дарэчы, сёння гэта самая старая экспазіцыя ў Мінску. І таксама нельга не паслухаць пра Румянцава — чалавека, што дазволіў правесці ў сваёй кватэры першы з’езд РСДРП.

Аўтарская рубрыка
Ліны Багданавай

Ненавісныя 90\60\90

— **Н**енавіджу стандарты! — Яна з агідай шпурнула сантыметр на камоду.

Стужка дэманстратыўна выгнулася на дзвюх адзнаках — «90» і «60». Здавалася, быў бы трэці бок, на трэцім выгіне значыліся б усё тыя ж «90». Так. Яніны параметры дасягнулі жаданага паказчыка! Але занадта рана.

— Якія 90\60\90 у шаснаццаць пры росце 158! Нонсэнс! Здзек! — ледзь не плакала дзяўчына.

Адказу не было — задавалася пытанне ў адзіноце. А як інакш? Толькі паспрабуй з кімсьці абмеркаваць свае недахопы! Сяброўкі Яне дасталіся субтыльныя (хоць і плакаліся часам пра лішнюю вагу), мама лічыла дачку прыгажуняй, бабуля — худышкай. Тата да памераў быў абыякавы — ён і ўяўлення не меў пра рост, вагу і аб'ёмы. Не ў сетцы ж апісваць свае пакуты! Там сапраўды не зразумеюць. Дзякуй, калі на смех не паднімуць.

Бяда здарылася летам пасля дзвятага класа. Заўважылі яе толькі ў апошнія дні жніўня, калі пайшлі з мамай выбіраць вопратку для школы. Кашуля звыклага 42-га не зашпільвалася. Ды і нагавіцы давялося ўзяць на памер большыя.

— Фігурыстая ў вас дзяўчынка, — ці то пакрыўдзіла, ці то пазайздросціла прадаўшчыца. — Ідэальна 44-ы падыдзе.

А ўсё бабуліны амлецікі ды дранічкі. Паспрабуй стрымацца! Ды яшчэ пасля купання або трохгадзіннага марш-кідка па лесе з вядром грыбоў ці ягад. Хто б мог падумаць, у што гэта выльецца...

— Пяцьдзясят кіло! — войкнула Яна, злязчы з вагаў. — Катастрофа!

Замест ранейшых звыклых і непрыкметных 43. І жахлівыя мадэльныя 90\60\90 — і для кагосьці норма, а для Яны з яе «дзюймавачным» ростам недазваляльная, з усіх бакоў раздражняльная раскоша.

Увогуле, Яна вырашыла змагацца. Выбірала дыеты, шукала зручны для смяшчэння з урокамі расклад фітнес-клуба. Упрасіла маму купіць сукенку-разлятайку і два шырокія блэйзеры непрыкметнага шэра-бура-зялёнага колеру. Паспрабавала стаць незаўважнай. І амаль стала...

Дні стаялі пагодлівыя і цёплыя. Пачаўся навучальны год, дзяўчаты ў школе фарсілі ў новенькіх модных адзежах. Стыльныя кашулькі, камізэлькі, нагавічкі. І толькі Яну не цешыла надвор'е: у швэдары горача. Насіць блузку без маскіроўкі нельга. Куды не зірні — суцэльныя выгіны, абуральныя ўвагнутасці і выпукласці.

— Самы час скафандр апранаць, а лепш адразу бочачку, — уздыхала і дадала звыкла: — Ненавіджу!

Сёння ёй здавалася, што нават швэдар не ратаваў палажэнне. Можа, вярнуцца дадому? Перачакаць тыдзень-два, знайшоўшы падставу. Заняцца фітнесам грунтоўна. Сесці на жорсткую дыету. Што там яшчэ?

— Ой ...

Да твару дакрануўся аранжавы надзіманік. Дакрануўся і ляніва ўзняўся ў неба — вытанчаны ў сваёй лёгкасці, бліскучы. З какетлівай залацістай стужкай на канцы.

— Трымайце! Трымайце ... Ну, што ж Вы ... — побач спынілася дзяўчына з рудаватымі, як шарык, валасамі. Тоненькая і вытанчаная. Крані і паляціць. — Трэба ж, згубіла, недарэка якая.

Яна збянтэжылася. Разумела, што папрок адрасаваны не ёй, але нічога не магла зрабіць.

«Не была б такой каровай, абавязкова з'арыентавалася б і ўтрымала», — думка бязлітасна адбівала кожнае слова на абражаным самалюбстве. — Хаця... куды ўжо мне!»

Погляд выпраўляў у палёце яркае памяранчавае «сонейка», а сэрца зайздросціла: «Вось бы мне такой лёгкасці! І тады ўжо такой яркасці. Каб ляцець і зіхацець усім на радасць».

Мары ляцелі ўслед за надзіманікам. Рэальныя ж перспектывы пужалі.

Шкодная настаўніца:

І гэта дзясяты клас! Тут бы пра вучобу думаць! Хвасты перад паступленнем падбіраць, на патрэбныя прадметы арыентавацца. Па хіміі праграма — студэнты плачуць, матэматыка з фізікай недалёка адышлі. Біялогія — хоць доктарскую абараняй. Англійскую здаваць у адзінаццатым прыйдзецца. А яна пра фігуру бядуе! Не пра тое хвалюешся, дзяўчынка. За год твае набраныя кілаграмы знікнуць, сто разоў праверана. На тое ён і дзясяты, каб спуску не даваць.

Карацей кажучы, сярэдні бал у класе не павінен ніжэй 8,2 апусціцца. Фітнес фітнесам, а на факультатывы ты заўтра запішашся. Здаецца, збіралася паступаць на тэхналагічны? Ці на фоне новых праблем гэта ўжо неактуальна? І на дзелавы стыль не забудзься. Ніякіх швэдраў! Блузка з жакетам, цёмны ніз. Дарэчы, вельмі міла стала выглядаць. Лёгкая круглявасць табе пасуе (але гэта так, кароткае лірычнае адступленне). Заўтра чакаю з заявамі.

Прыгажуня:

Яначка! Як я цябе разумею! Лішняя вага — сапраўдная трагедыя (хоць у цябе я не заўважаю). У дзясятым я таксама набрала пару кілаграмаў. Дзве чвэрці скідала! А ты выглядаеш сапраўды міла. Усе круглявасці ў патрэбных месцах і ў патрэбных прапорцыях. Можа, не варта нічога прадпрымаць? Падумаеш, 50! Ты проста не прывыкла да іх.

Хочаш, пойдзем разам на шопінг? Падбяром прыдатны камплект для тваёй новай фігуры. Правільна падабраная вопратка здольна зрабіць чуд! І на фітнес будзем разам хадзіць. Тут клуб недалёка маецца. Школьнікам льготы. І бегаць у парку ўвечары будзем. Справа нават не ў лішніх кілаграмах — проста трэба быць у форме. Рух — жыццё — разумна сказана, ці не так? Зробім мы цябе лёгкай! Разам і палётаем!

Школьная буфетчыца:

Толькі не дыеты! Не варты вынік тваіх пакут. Павер жанчыне са стажам. 30 гадоў у грамадскім харчаванні і ў дыетах не менш. Я з нараджэння Пампушка. Пра твае пяцьдзясят мне толькі марыць можна. Не кажучы ўжо пра мадэльныя аб'ёмы. І што? Столькі гадоў пакутавала, каб пазбавіцца дзесяці-дваццаці кіло, а выніку — нуль. Прыроду не падманеш! Дыеты даюць зніжэнне ў вазе, але толькі на тэрмін іх прытрымлівання. Вернешся да звычайнай бульбачкі з катлеткамі, а тут і твае 70. Заўваж, не 50!

Ты ўступаеш у пару сталення. Трохі са спазненнем, але і так бывае. Звычайна гэта адбываецца гадоў у трынаццаць (плюс-мінус пару гадоў). Перыяд палаваспеласці выклікае змену гарманальнага фону, мяняецца фігура. Наогул, усе лічаць гэта прыгожым! Праўда, унутраныя перабудовы павялічваюць апетыт — пачынаеш есці больш. Перакусы дома і ў школе часцей за ўсё складаюцца — успамінай сама — з зефірак і шакаладак, чыпсаў і смажанак з піражкам. Шкодныя ласункі запіваюцца салодкімі напоямі. Гэта я з уласнай практыкі кажу: дзвюх дачок выгадала.

А ў падлеткавым узросце фарміруюцца стэрэатыпы харчавання. Ты прывыкаеш да шкоднай ежы. Прасцей не прывыкаць. Што там у тваім выпадку справакавала рост вагі? Бабуліны блінцы, замяшаныя на свежым паветры і актыўным руху? Зможаш ад іх адмовіцца? І няма патрэбы.

Дзецям наогул дыеты проціпаказаны. За выключэннем атлусцення і праблем са здароўем, але гэта ж не твой выпадак, праўда? Між іншым, часта дыета вядзе да сур'ёзных парушэнняў здароўя. У тваім выпадку харчаванне павінна быць не абмежаванае, а збалансаванае. Прынцыповая розніца! Сняданак абавязковы. Але бутэрбродаў — мінімум! Хай гэта будзе каша, тварог, натуральны ёгурт. Частку мучных прадуктаў замяні на садавіну і гародніну. Салацікі еш дома і ў буфеце, а банан, грушу ці яблык вазьмі з сабой для лёгкага перакусу. Насі бутэльку вады, так прасцей выключыць з рацыёну газіроўку. У школе абавязкова з'еш гарачае. Ад нашага меню ніхто і ніколі не патаўсее — тысячу разоў дыеталагамі правярана! Пасля школы патрэбен падвяхорак. Шклянку малака або гарбаты з печывам. Салацік з гародніны. Яблык. А вось пірожныя і

шакалад пакінь на святы. Вячэра лёгкая, гадзіны за тры-чатыры да сну. Аддавай перавагу гародніне на гарнір, кашам, рыбе, птушцы і нятлустаму мясу. Карысна перад сняданкам выпіваць паўшклянкі цёплай вады. Выдатная дапамога страўніку! Любімыя блінцы есці можна. І нават трэба! Але радзей і меншымі порцыямі. Калі ты адчуваеш, што не наелася, лепш дадай агурочак ці яблык.

Ежа, як і ўсё астатняе ў жыцці, павінна прыносіць радасць. Мы самі павінны сабе дапамагаць. Значыць, заўтра з мяне самы смачны салацік. Пасля пятага ўрока зазірні. Буду чакаць.

Вопытны псіхолаг:

Ох ужо гэтыя комплексы! Якім бы прыгожым ні лічылі падлетка іншыя, у яго галаве заўсёды жыве сумнеў і няўпэўненасць. Ды што там падлеткі! Амаль кожная жанчына незадаволеная ўласнай фігурай. Праўда, палова абыходзіцца толькі размовамі, затое другая бавіцца бясконцымі дыетами і фізічнымі нагрузкамі. Праблема аднолькавая — комплекс лішняй вагі. І змагацца варта менавіта з комплексам. Звычайна яны зараджаюцца ў дзяцінстве. Часам з-за непрыемнай рэакцыі аднагодкаў, часам з-за навязаных стэрэатыпаў. У выніку дзяўчына з нармальнай вагой пачынае перажываць з-за ўяўнай непаўнацэннасці. Калі гэта твой выпадак, то пытанне не ў зніжэнні вагі, а ў змене абстаноўкі і кола зносін. Табе неабходная падтрымка навакольных і рэальны погляд на рэчы. Помні: людзі ставяцца да нас так, як мы ставімся да сябе.

У цябе ўсё ў парадку. Гэта звычайныя сімптомы сталення. Паспрабуй палюбіць сваё «новае» цела. Патрэбны толькі пазітыўны настрой і добразычлівасць. Шукай пазітыў ва ўсім: можа, ты не станеш мадэллю, затое паспяхова скончыш школу і абраную ВНУ, зоймешся любімай справай. Даб'ешся поспеху. Здабудзеш асабістае і прафесійнае шчасце...

Чым сабе дапамагчы яшчэ? Хочаш стаць лёгкай — ляці! Фізічная актыўнасць зробіць тваё цела больш гарманічным. Неабавязкова траціць грошы на модныя клубы і секцыі, дастаткова звычайнага бегу, гімнастыкі, катання на роліках ці ровары. Правільна падобраная вопратка дапаможа табе зацвердзіцца ва ўласнай прывабнасці. Можна быць спартыўнай, элегантай, рамантычнай, вытанчанай... Проста стыльнай, у рэшце рэшт!

Трошкі арыфметыкі: для падлеткаў стандартныя «дарослыя» параметры аптымальнай масы і аб'ёмаў цела непрыдатныя. Бо ты працягваеш расці. Дзяўчаты звычайна растуць да дваццаці. Праўда, пік росту прыпадае на дванаццаць гадоў (да васьмі сантыметраў у год), але і за астатні час можна заўважна вырасці. Па сутнасці, твая праблема элементарна надуманая.

Такім чынам, што мы маем: ты маладая, прывабная, разумная і здаровая. Ідэальныя параметры!

Калі кліча дзяцінства

«Музей дзяцінства» прадстаўляе:

Мазаіка. На сабраны пазл можна навесці планшэт і падчас загрузкі пэўнай праграмы ўбачыць Эйфелеву вежу як наяве: паглядзець з яе ўніз ці ўверх, паслухаць французскую музыку, пабачыць наваколле галоўнай парыжскай славутасці і даведацца пра яго штосьці цікавае.

Першыя цацкі-салдацікі з'явіліся яшчэ ў 356 годзе да н. э. Кажуць, іх уладальнікам быў Аляксандр Македонскі — вялікі палкаводзец. Яго настаўнік — Арыстоцель — падарыў хлопчыку скрыначку з салдацікамі, каб той гуляў імі на карце і вучыўся выпрацоўваць стратэгію.

Парныя лялькі для вяселля шыла нявеста, надзяляючы ляльку-жонку і ляльку-мужа пэўнымі якасцямі: прыгажосцю, дабрынёй, багаццем, пладавітасцю і г.д. Не мае значэння, хто кім быў да вяселля, — у шлюбе ўсе роўныя. Таму палачкі браліся аднолькавай вышыні. І абярэжныя лялькі захоўваліся на ўсё жыццё.

Каралева Марыя ў дзяцінстве марыла мець домік для лялек. На свой пяцідзесяцісямігадовы дзень нараджэння яна яго атрымала. Так упершыню з'явілася новая дзіцячая цацка. З тых часоў домікі для лялек сталі прадавацца ва ўсім свеце, аднак яны былі не такія вялікія і прыгожыя, як падарунак, атрыманы каралевай Марыяй.

Славянскія лялькі — без вачэй, рота і носа (каб не сурочыць) — былі памочнікамі дзяўчынак у гатаванні і дарыліся ім на сямігоддзе. Дзякуючы ляльцы-прапорцы дзяўчынка лёгка магла зразумець, якога памеру трэба ўзяць гаршчок, колькі насыпаць туды крупы і наліць вады.

Зайчык на пальчык быў першай цацкай дзіцяці. Акрамя відавочнага прызначэння на цацку нашэптвалі замовы ад хвароб або загадвалі жаданні. Лічылася, што цацка збірае энергію і дапамагае такім чынам мары здзейсніцца.

Дзе ўбачыць: Мінск, пр-т Незалежнасці, 28

Падрыхтавала Марыя Шчыпанавя

Твар са старонкі

Калі хочаш, каб твой твор жыў, — засялі яго жыхарамі! Героі і персанажы граюць ключавую ролю ў аповедзе: іх вачыма мы глядзім на свет, іх пачуццямі жывём, ім суперажываем на працягу ўсёй гісторыі. Каб выява атрымалася жывой і суцэльнай, над ёй давядзецца папрацаваць. Але, пабачыўшы доўгі спіс ніжэй, не пужайцеся! Неабавязкова апісваць адразу ўсё. Звычайна дастаткова акрэсліць некалькі адметных рыс.

Твар. Яго форма шмат гаворыць пра тып характару чалавека. Прыкладам можа быць трохвугольны твар з шырокім лбом і вострым падбароддзем, ці квадратны — з магутнай сківіцай, ці авальны — з правільнымі сіметрычнымі рысамі. Шырокія скулы асацыююцца з пачуццём гумару і сілай. Вузкі падбародак паказвае пасіўнасць, а квадратны — напорыстасць. Шырока размешчаныя вочы суадносяцца са сціпласцю, а глыбока пасаджаныя — з пачуццём недаверу і ненадзейнасці.

Вочы. Люстэрка душы, самі разумееце. У многіх жывёл вялікія круглыя вочы з доўгімі вейкамі. А людзі з такімі вачыма часта выклікаюць давер і сімпатыю ў чытача. Карыя вочы асацыююцца з простаю натурай і сумленнасцю. Блакітныя — нявіннасць, а шэрыя — мудрасць і праніклівы погляд. Светла-зялёныя вочы лічацца экзатычнымі, як і смарагдавыя.

Бровы. Надаюць твару выразнасць, дапамагаюць чалавеку выяўляць свае эмоцыі. Напрыклад, простыя бровы Крыстэн Сцюарт робяць яе твар абыякавым. Бровы Мэрылін Манро, куточкамі ўгару, выказваюць здзіўленне і цікаўнасць. Калі ўнутраная частка брыва скіравана ўніз, твар таямнічы і нават шкодны. Нізка пасаджаныя бровы, як у Дэкстара, ствараюць змрочнае і злавеснае ўражанне.

Нос. Паказвае стаўленне персанажа да жыцця. Кірпаты звычайна бывае ў дошыць гарэзлівых і інфантальных персанажаў. З узростам нос чалавека расце, таму доўгі нос прадугледжвае наяўнасць мудрасці. Вузкі нос — такі, як у Ніколь Кідман, — гаворыць: персанажу непрыемна ўсё, што адбываецца.

Рот. Фарміруе выраз твару. З узростам вусны робяцца танчэйшымі. А вось поўныя вусны асацыююцца з чулівасцю. Злёгка прыадкрытыя сведчаць пра мяккасць чалавека. Рот, які ніколі не закрываецца, стварае ўражанне захопленасці падзеямі. Шырокі рот звычайна бывае ў шчодрых людзей з добрым пачуццём гумару. Маленькі, вузкі, як у доктара Хаўса, рот мае чалавек утойлівы і нетаварыскі.

Валасы. Невялікая пасма валасоў, што звісае на лоб і даходзіць амаль да носа, дадае элемент інтрыгі. Такі выгляд звычайна бывае ў вампіраў у тэлевізары. Лысаваты лоб гаворыць пра сталасць і мужнасць. Доўгія валасы — прыкмета творчай натуры.

Фігура. Персанаж можа быць высокім ці нізкім, таўставатым ці спартыўным. Напрыклад, доўгая шыя кажа пра элігантнасць і грацыю. Кароткая і тоўстая — пра сілу і цягавітасць. Вялікія і доўгія пальцы выдаюць артыстычныя схільнасці.

Наша свядомасць напоўнена стэрэатыпамі, якія адгукаюцца на пэўныя знакі. Пры апісанні героя мы спалучаем яго выгляд з шаблоннымі рысамі характару. Выбіраючы персанажу колер вачэй і валасоў, мы не толькі арыентуемся на ўласны ідэал, але і падсвядома прысвойваем яму рысы стэрэатыпа. І на гэтым можна падлавіць чытача, робячы пульхнага «добрага» галоўным злыднем, а бландзіністага анёлачка — чарцянём, здзіўляючы чытачоў нечаканасцю ўспрымання.

А як мы самі вырашаем, у што апрацацца? Зыходзячы з рыс характару, з патрэбы, з моды, з нацыянальных асаблівасцей ці асаблівасцей субкультуры. Герояў мы апрацаем і абуваем паводле тых жа прынцыпаў. І гэтак жа выбіраецца колер і крой адзення і абутку, аксэсуары накшталт шыйных хустак ці капелюшоў. Дасведчаным людзям адзенне і яго колер раскажуць пра нас шмат: пра характар, пра перавагі і страхі. Падчас працы над выявай героя псіхалагічныя веды — хоць бы колеравай гамы — могуць вельмі прыдацца. Таксама карысна вывучыць мясцовыя субкультуры: яны сімвалічныя, і на іх аснове можна стварыць штосьці сваё.

Але ж наш персанаж уплывае не толькі на зрок, але і на іншыя органы пачуццяў. Напрыклад, размаўляе. З іншымі героямі, з аўтарам, з чытачом, сам з сабой. Але якім голасам і тэмбрам? Менавіта на адпаведнасці — неадпаведнасці голасу і аблічча можна сыграць, зрабіўшы выяву больш разнастайнай і здзівіўшы чытача. Пэўна, многія заўважалі, што часам голас адпавядае выгляду: так прыемная звонку дзяўчына гаворыць ціхім, спакойным і меладычным галаском. А часам — наадварот, невысокі далікатны чалавек мае хрыплы бас.

Да аўдыяльнага ўспрымання выявы таксама адносяць усе гукі, што выдаюцца чалавекам: пакашліванне, крактанне, сапенне, усклікі, смяшкі. І калі герой нястомна сапе ці смаркаецца, ён выклікае эмацыйную рэакцыю, якая дапаўняе

выяву. Як і гукавыя характарыстыкі нацыянальных асаблівасцей гаворкі — вядомае дыялектнае «оканне» ці «яканне», «праглынанне» апошняга склада і інш.

Уся гама чалавечых эмоцый адлюстроўваецца ў голасе — у здзіўленым ускліку, у злосным павышэнні тону, у заіканні пры ніякаватасці, ва ўскрыку незадаволенасці і інш. Беларуская мова багатая на апісанні эмоцый, трэба толькі падабраць свайму персанажу патрэбныя.

Акрамя гэтага маюць сэнс пахі, інтуітыўнае ўспрыманне, ці нават адчуванне аўры. Чулі выразы — «ад яго ішла аўра небяспекі», «у яго цяжкая энергетыка, і ён душыў сабой»? Грэбаваць гэтымі адчуваннямі не варта: яны могуць стаць выразнай часткай персанажа і дадаць яму «жыццёвасці».

Міміка, жэсты, змены ў рухах ці ў колеры твару — усё гэта выгадна дапаўняе выгляд героя. Без іх ён здаецца кардонавым, намалёваным, несапраўдным, нежывым.

Ёсць тры тыпы рэакцый.

Эмацыйныя рэакцыі — водгук на свае ці чужыя словы, паводзіны, сітуацыі, пачуцці, стаўленне да рэчаіснасці. Персанажы бляднеюць ад злосці, чырванеюць ад лютасці, ружавеюць ад сарамлівасці, зелянеюць ад нуды. Яны радасна ці зласліва ўсміхаюцца, моршчацца ад незадавальнення, прыжмурваюцца, падазраючы, і ўдаюць грывасы, дражнячыся.

Звыклія рэакцыі — гэта машынальныя рухі, якія сам чалавек не заўважае, але робіць увесь час. Нехта любіць накручваць на палец пасму валасоў, нехта — паскубваць мочку вуха, нехта — пачухваць нос ці пяту, нехта ў гутарцы падмацоўвае словы жэстамі і махае рукамі. Сюды ж можна аднесці і хаду, і пасадку — на канапе ці за сталом (часта сустракаецца: «звыкла разваліўшыся на канапе» ці «залезшы з нагамі ў фатэль»). Варыянтаў — мноства, і часта аўтар пераносіць уласныя звычкі на героя, сам таго не заўважаючы.

Зменлівыя рэакцыі — гэта змены ў звыклых дзеяннях, якія залежаць ад сітуацыі. Так чалавек горбіцца на халодным ветры; здрыгваецца і аглядаецца па баках, чуючы рэзкі вокрык; пагражае пальцам ці паказвае кулак; пацягваецца пасля таго, як доўга сядзеў; паскарае крок, спазняючыся.

Вядома, падчас першаснага апісання персанажа ўсе гэтыя элементы не ўлічыць, затое іх можна паступова развіваць, уплятаючы ў сюжэт. Але перш іх трэба прадумаць і сабраць у адзіны вобраз. У гэтым можа дапамагчы назіранне — за сабой і навакольнымі. Кожны чалавек — гэта, лічы, гатовы персанаж твора.

Але, самае галоўнае, час ад часу забывайся на ўсе гэтыя парады і стварай дзіўных, ні да каго не падобных персанажаў! Творчых поспехаў табе!

Мікалай Ізайтка

Заблукаць у Соснах

Менавіта такое жаданне з'яўляецца, калі прыязджаеш сюды — у пасёлак Сосны, што пад Мінскам. Неверагоднае хваёвае паветра, прыемны цянёк ад высачэзных дрэў і адчуванне, што ўдалося збегчы далёка ад сталічнай мітусні, выклікаюць жаданне шпацыраваць па шматлікіх сцежках паміж сонечных дамкоў. Але «Бярозку» ў Сосны прывяла справа, таму кіруем да школы №144, дзе нас чакае школьная экспазіцыя і экскурсаводы — вучні 7 «Б» класа і іх класны кіраўнік Алена Міхайлаўна Макрацова.

Стваральнікі стэндаў пастараліся расказаць не толькі пра жыццё школы і пасёлка, але і гатовы былі пазнаёміць патэнцыйных гасцей з гісторыяй Мінска і Беларусі. Агульнае ўражанне ад экспазіцыі — быццам скокнулі з парашутам з неверагоднай вышыні і ўбачылі:

спачатку Беларусь. Тут спасылкі на ўрокі і гісторыі, і геаграфіі, і грамадазнаўства. Сапраўды, ля стэндаў можна праводзіць заняткі: распавядаюць пра герб і сцяг, пералічваюць суседнія краіны, згадваюць асноўныя этапы і падзеі на тэрыторыі

нашай — тут і Полацкае княства, і Вялікае Княства Літоўскае, і Рэч Паспалітая, і стварэнне БССР, і войны... «Усё перажывае і росквіты, і спады», — па-філасофску заўважае юны экскурсавод.

Набліжаемся і бачым Мінск:

«У кожнага з нас ёсць біяграфія: дзе нарадзіўся, дзе вучыўся. Біяграфія ёсць і ў нашага горада. Упершыню Мінск згадваецца ў «Аповесці мінулых гадоў» пад 1067 годам: 3 сакавіка адбылася бітва на Нямізе паміж полацкім князем Усяславам Брачыславічам і сынамі кіеўскага князя Яраслава Мудрага. Хто ведае легенды пра паходжанне назвы нашага горада?» — пытаецца вядучы. Сямікласнікі паказваюць, што экскурсаводам па экспазіцыі можа стаць кожны з іх. Адказы на пытанні гатовы прагучаць імгненна, але выхаванне вымушае падняць руку і чакаць выкліку:

— Паводле адной з версій горад пабудоваў знахар-асілак Менеск. Ён стварыў млын на сямі колах, які малоў не зерне, а камяні. Ноччу Менеск ездзіў па бліжэйшых вёсках і збіраў самых дужых і кемлівых у сваю дружыну. Хутка тая дружына стала такой вялікай, што ля млына ўтварыўся цэлы горад, названы ў гонар асілка, — Менескам. У XVIII стагоддзі пад уплывам польскай мовы ў афіцыйных дакументах зафіксавалася назва «Мінск».

— Таксама існуе версія, што назва «Менск» пайшла ад слова «мяняць», таму што горад знаходзіўся на скрыжаванні гандлёвых шляхоў.

— Яшчэ, магчыма, назва пайшла ад слова «мень» — «маленькі», бо людзі сяліліся на берагах невялікай ракі.

Мы ўспомнілі яшчэ версію пра паходжанне назвы ад ракі Менкі, ля якой, па меркаваннях некаторых гісторыкаў, горад стаяў першапачаткова. Экскурсаводы працягвалі:

«Размяшчаўся горад на беразе Свіслачы; на месцы, дзе ў яе ўпадае Няміга, на ўзвышэнні было пабудавана замчышча. У пачатку XII стагоддзя Мінск аддзяліўся ад Полацкага княства і стаў цэнтрам удзельнага Мінскага княства, а першым князем быў Глеб Усяславіч. У 1499 годзе Мінск атрымаў Магдэбургскае права, што дапамагло яму развівацца далей, — дазволіла заснаваць магістрат (мясцовы орган самакіравання), а ўсе прыбыткі ад гандлю і іншых паслуг выкарыстоўваць на патрэбы горада. У 1591 годзе Мінск займеў свой герб. Горад паступова змяняўся. Неаднаразова быў зруйнаваны, але мінчукі ўставалі і нанова наладжвалі жыццё. У 1871 годзе праз Мінск прайшла першая чыгунка «Масква—Варшава», а яшчэ праз 2 гады — Лібава-Роменская чыгунка. У 1874 годзе у горадзе з'явіўся вадаправод, а ў 1890-м — тэлефон. Ужо ў 1900 годзе ў Мінску працавала 58 фабрык і заводаў. Пасля трагічных падзей мінулага стагоддзя ён быў адбудаваны фактычна нанова. У 1974 годзе стаў горадам-героем, а ў 1991 годзе — сталіцай Рэспублікі Беларусь».

Наступны аб'ект, на які скіроўваюць нашу ўвагу, — Заводскі раён. «Адзін з самых буйных у Беларусі па аб'ёмах прамысловай вытворчасці. Тут знаходзіцца Мінскі аўтамабільны завод, Мінскі падшыпнікавы завод, завод калёсных цягачоў. Але не толькі прамысловасцю ганарацца месцічы: «Мы першымі сустракаем світанак, і ў нас заўсёды шмат сонца», — так кажуць жыхары раёна на ўсходзе сталіцы.

Нарэшце бачым і пасёлак Сосны — сённяя частка Заводскога раёна. «Ён узнік на карце Міншчыны ў 1961 годзе, дзякуючы з'яўленню Мінскага інстытута ядзернай

энергетыкі. У 1982 годзе стаў гарадскім пасёлкам, а ў 1997 годзе быў уключаны ў склад Заводскога раёна. Сёння ў пасёлку ёсць дзве вуліцы, і абедзве яныносяць імёны вядомых асоб. Андрэй Капітонавіч Красін — фізік, доктар фізіка-матэматычных навук. У 1961 годзе пераехаў у Мінск, дзе першым ўзначаліў Інстытут ядзернай энергетыкі Акадэміі навук. Паўлоўскі Фёдар Іларыёнавіч — удзельнік савецка-фінскай і Вялікай Айчыннай вайны, арганізатар і камандзір вядомага партызанскага атрада «Чырвоны кастрычнік».

І вось экскурсія прыводзіць нас у школу №144: «Пасля стварэння пасёлка Сосны хутка засялілі супрацоўнікі Інстытута энергетыкі і іх сем'і. Да Мінска — 14 кіламетраў — далекавата, таму вырашылі пабудаваць школу. І вось 1 верасня 1979 года прайшлі першыя ўрокі ў школе №144. Першым дырэктарам стала Альбіна Мікалаеўна Стручкова».

Кожнаму дзесяцігоддзю жыцця школы прысвечаны асобныя стэнды. Фотаздымкі настаўнікаў і вучняў, імёны дырэктараў і лепшых педагогаў, даты важных падзей — адкрыццяў профільных класаў, узнагарод, атрыманых вучнямі і настаўнікамі, фота са спектакляў школьнага тэатра і канцэртаў мастацкай самадзейнасці... А таксама — натхняльныя словы, шчырыя разважанні, блізкія кожнаму, — для школы няма нічога неістотнага, датычнага жыцця яе вучняў і настаўнікаў, бо іх жыцці ўзаемазвязаны:

«Некаторыя лічуць, што ўсе школы аднолькавыя. Але гэта не так. Школ шмат, але кожная школа, як і чалавек, мае свой твар, душу, сэрца. А душа школы залежыць ад галоўных дзеючых асоб — вучняў і настаўнікаў. Кожны з нас запамінае нешта сваё пра родную школу. Для адных — гэта святы і школьныя вечарыны, для другіх — алімпіяды, конкурсы ці любімыя ўрокі. Але самае галоўнае — у школе мы знаходзім сапраўдных сяброў. Нездарма ж кажуць, што школьнае сяброўства — самае моцнае».

Крайні стэнд школы датаваны 2009—2018 гадамі. «Бярозка» жадае, каб новыя прыемныя падзеі напоўнілі яго і наступныя, якіх, спадзяёмся, будзе яшчэ безліч.

Сіндром «ванькі-ўстанькі»

У дзяцінстве шмат у каго з нас была цацка, якая, як яе ні пакладзі, увесь час зноў паднімалася. Так званы ванька-ўстанька. Самым зручным варыянтам перамогі было прыціскаць яе рукой ці пакласці штосьці зверху. Але як толькі ціск знікаў, яна зноў была на сваіх «нагах». Сярод маіх знаёмых ёсць нямала людзей, падобных да гэтай дзіўнай цацкі.

Калісьці ў школе мая сяброўка была выдатніцай, але дрэнна здала іспыты ў адзінаццатым класе. Спачатку ёй здавалася, што жыццё скончылася адразу там і назаўсёды: «Ну як так?!» Але, сабраўшыся, яна цудоўна здала ЦТ і паступіла туды, куды хацела. Пасля ледзь не патрапіла на адлічэнне за канфлікт з выкладчыкам. А потым стала лепшай вучаніцай курса. Па размеркаванні паехала ў далёкі горад пад Віцебскам, а адтуль вярнулася выдатным спецыялістам і знайшла цудоўную працу ў тым горадзе, дзе марыла жыць. І так заўсёды, як бы цяжка не было і як бы моцна яна не хвалявалася, заўсёды «станавілася на ногі».

Мой любімы кніжны герой — Ціль Уленшпігель. У няспынных прыгодах ён заўсёды знаходзіў такое выйсце, каб застацца самім сабой ці зрабіцца яшчэ лепшым. Каб дапамагчы сям'і, ён танчыў на плошчы з ботамі на вяроўцы ці «прадказваў» будучыню. Быў выгнаннікам, але вярнуўся героем. Трапіў у бойку, нікога не краў, але ўсіх перамог. І ці не цуд гэта — умець ва ўсіх нявыкрутках заставацца чалавекам.

І апошні варыянт, на які я хутчэй проста спадзяюся, гэта я. З першых дзён у школе мяне не палюбілі — і я мела шмат канфліктаў з аднакласнікамі. Але гэта не стала нагодай для самазруйнавання ці чаго іншага. Наадварот: навучылася гутарыць з любімымі людзьмі, знаходзіць выйсце з розных сітуацый. Але аднойчы схапіла «зорку». І, трымаючыся за яе, лягла так нізка, што з мяне можна было рабіць злачынцу для вестэрна. Але праз некаторы час, калі «зоркі» ў руках ужо не было, хутка вярнулася на вышыню «свайго росту», зрабіўшы пэўныя высновы.

Такіх людзей вельмі шмат. Яны не дазваляюць сабе заставацца «на падлозе», нягледзячы на тое, што трымала іх там дагэтуль, — рука, падушка ці схопленая некалі «зорка». Бо галоўнае — узняцца.

Можа, і ты, шануюны чытач, зараз заўважыў у сябе асаблівасці гэтай дзіўнай цацкі. А можа, і не. А можа, і не існуюць людзі, якія б не мелі гэтыя унутраны механізм для ўзнімання.

Подпіс рэдактара

Кацярына Тарасава

Выбух харызмы

Пяць гадзін вечара. У актавай зале летніка БЛІК (Беларуская ліга інтэлектуальных каманд) збіраецца натоўп. Людзі абмяркоўваюць прыезд Сяргея Башлыкевіча. Зараз ён будзе даваць канцэрт. Так, удзельнік элітарнага клуба «Што? Дзе? Калі?» яшчэ і бард. Як прызнаўся пазней, бардам ён сябе назваць не можа, але і іншага самавызначэння пакуль не прыдумаў.

І вось на сцэне барадаты чалавек са шчырай усмешкай. Адразу захацелася ўсміхнуцца ў адказ. Ён бярэ мікрафон, і я разумею, чаму «Башлыка» любяць. Гэта ж хадзячая харызма! Яна адчуваецца і ў маўленні, і ў жэстах, і ў манеры паводзін, і ў няспынных жартах. А яшчэ больш — у тым, як артыст трымаецца на сцэне і спявае. Ён цалкам аддаецца музыцы, здаецца, не заўважае нічога вакол, атрымлівае асалоду ад кожнай хвіліны, нават секунды канцэрта. І тая энергія, якую выпраменьвае Сяргей, пераходзіць да глядачоў, абуджае іх, прымушае заўзята хлопаць і спяваць. Тэкст незнаёмых песень хутка запамінаюць усе, і не заўважыць розніцы паміж тымі, хто трапіў на канцэрт Leibonik упершыню, і старымі фанатамі.

Спявак жа кажа, што розніца ёсць. І ён вельмі любіць «першакоў»: яны пакуль не чулі шматлікія гісторыі стварэння песень — ім не будзе сумна. Такіх аказваецца палова залы, таму Башлыкевіч з радасцю распавядае, як пісаў той ці іншы твор. Напрыклад, «Барадоўшчына» — песня-ўспамін пра дзяцінства. Тады на хутары было лецішча сям'і — крыніца бясконцых прыгод юнакоў. Цяпер жа месца парасло бур'янам, ды і прыгоды дарослыя людзі ніяк не могуць адшукаць.

«Хадун» — твор выключна пра гастронамічныя рэчы. Праз песню мы даведваемся пра газіроўку, якую Сяржук купляў у адной вядомай сетцы фастфуда на разліў, і пра мімалётнае студэнцкае каханне. Наступная жартаўлівая прыпеўка — і кожны запомніў назаўжды, што мужчына з барадой лепшы за юнака без барады.

Прычым гучней за ўсё падпяваюць хлопцы з «голым» тварам. Перад песняй-красвордам, у якой дзяўчына пакахала ксенаморфа, мы таксама слухаем гісторыю. На адным з канцэртаў да Сяргея падышоў фанат і выказаў сваё здзіўленне. Слова «ксенаморф» ён упершыню пачуў, калі разгадаў красворд, а ў Leibonik цэлы твор гэтай істоце прысвечаны.

Цяпер на сцэне не толькі Башлыкевіч, але і яго сакаманднікі — Сяргей Дубілевіч і Іван Тапчый. Разам яны спяваюць старыя-старыя прыпеўкі пра летнік БЛІК і яго «жыхароў»...

Сяргей пытаецца, колькі часу, і мы разумеем, што хутка будзе канец. Не хочацца сыходзіць. Дзяўчаты і хлопцы застаюцца ўзяць аўтографы і сфатаграфавання, а нехта — нават дакрануцца да барады барда. Тыя, хто забыўся бланкеты, падсоўваюць для подпісаў кеды: для поўнай ідыліі яны павінны быць лідскія. Побач са сцэнай стаіць незадаволеная доўгімі размовамі з фанатамі Вера Рапкіна, але гэта не прымушае нікога ісці. Сумна развітвацца з Сяргеем, які за паўтары гадзіны паспеў стаць добрым знаёмым. Здаецца, мы не сядзелі на канцэрце, а асабіста размаўлялі са спеваком — такі сяброўскі атрымаўся вечар.

Подпіс рэдактара

Паліна Забела
Фота Таццяны Санкоўскай

Малюнкi лёсу

Лапа на шаснаццаць растоў

Лапа на дваццаць растоў

На вуліцах горада мы бачым беларускія арнаменты на майках, кашулях, нагавіцах, бранзалетах і нават на чахлах для тэлефонаў. Магчыма, задумваемся пра іх значэнне, але ўсю гісторыю наўрад ці ведаем. Сёння я распавяду пра самыя распаўсюджаныя элементы.

Крыху гісторыі: «Усплёск цікавасці да народнай культуры пачаўся яшчэ падчас перабудовы. А потым за некалькі гадоў людзі нібыта павярнуліся да культуры. Цяпер — другая хваля гэтай цікавасці», — гаворыць Яўген Сахута, доктар мастацтвазнаўства, навуковы рэдактар кнігі «Беларускі арнамент».

Традыцыйныя колеры сімвалаў — чырвоны (сонца, кроў, жыццё) і белы (чысціня), у канцы XIX стагоддзя ўзнік чорны. Яго заўсёды няшмат — толькі для таго, каб адцяніць чырвоны. Самае цікавае, што зялёны ў сімвалах ніколі не прысутнічаў.

Малюнкi арнаментаў дзеляцца на тры групы: геаметрычныя, раслінныя, жывёльныя. Незвычайным

з'яўляецца тое, што сярод беларускіх сімвалаў няма такога, які азначаў бы гора, смерць, боль. Арнаменты нашы прадкі выкарыстоўвалі як абярэгі, можа, таму такія «дрэнныя» малюнкi адсутнічаюць.

«Лапа на шаснаццаць растуў» — маладосць, дзяўчына ў красе, веснавая зямля красуе.

«Лапа на дваццаць растуў» ці «глухая лапа» — краса, дзявочая краса, маладосць, цнатлівасць, веснавая зямля ў квецені.

«Васьмірог», «васьмірогая» — чыстае, сакральнае, мужчынскі пачатак, цнатлівае вогнішча, ачышчальная энергія.

Шмат арнаметаў, якія сімвалізуюць жыццё, рух, сонца, святло, дабрабыт. Само сонца часцей за ўсё мае выгляд ромба з промнямі ва ўсе бакі. Запаўненне ромба мае розныя варыянты. Вось некалькі арнаметаў з малюнкам сонейка.

А вось і самы вядомы, як мне здаецца, жывёльны сімвал — каханне. Яго адлюстроўваюць у малюнках з дапамогай галубоў. Дзве птушкі, якія ідуць адна за адной, сімвалізуюць пачатак кахання. Дзве птушкі, павёрнутыя галовамі адна да адной, асабліва калі паміж імі букет кветак — росквіт кахання. Галовы ў розныя бакі — на жаль, пачуцці закончыліся, былі неўзаемныя ці трагічныя.

Сярод жывёл, якія ахоўваюць хату ці сядзібу, вядучае месца займае певень. Яго звязваюць з наступленнем дня, узыходам сонца, знікненнем нячыстай сілы. Певень ахоўвае селяніна, апякуе сямейнае шчасце. Два пеўні, сіметрычна размешчаныя паабпал букета ці вазона, выступаюць у ролі абаронцаў жаночай долі.

Мне з ўсіх сімвалаў запамніліся два бесканешнікі. Цікавая назва і незвычайны малюнак. «Бесканешнік» — шлях, бясконцасць, вечнасць, абрадавы, сакральны шлях, шлях у іншасвет.

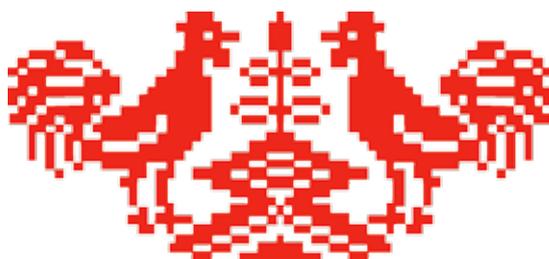
Беларускія арнаменты — моцная і загадкавая рэч. Вельмі цікава вывучаць, які малюнак што сімвалізуе. Іх сэнс — не на паверхні, ён глыбокі, і шукаць розныя яго адценні можна бясконца.

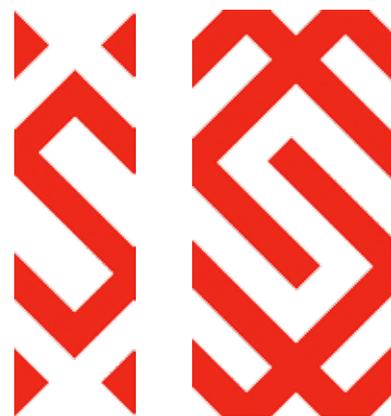
Сонца

Каханне

Пеўнікі

Бесканешнік

Подпіс рэдактара

Марыя Шкляр

Мастак Павел Рашчынскі: «Я шчаслівы, што ў мяне ёсць сябры»

«Што ты тут наляпаў?» — чуецца голас Галіны, мамы Паўла. Яна заходзіць у пакой, каб дадаць фарбы ў палітру, у якую сын макае пальцы ног, малючы карціну. Паўлу дваццаць шэсть гадоў, ён чалавек з асаблівасцямі развіцця, але гэта ні капелькі не перашкаджае яму марыць, самастойна зарабляць, падарожнічаць і пісаць карціны. Павел запрашае мяне сесці побач з ім і паглядзець слайд-шоу з фотаздымкамі сваіх сяброў, якое ён зрабіў сам, спрытна пстрыкаючы нагой па клавiятуры. Сябрамі ён называе ўсіх, хто не застаўся да яго і да яго працы абыякавым, — гэта Дар'я Домрачава, Аляксандра Герасіменя, Кацярына Даманькова, Вольга Хіжынкова, Сяргей Шчурко і шмат іншых. З дапамогай гэтых людзей спраўдзілася галоўная мара Паўла: — паездка на мора. Пра творчасць і натхненне распавядае яго мама Галіна Рашчынская.

— Галіна, хто і калі заўважыў у Паўла талент да малявання?

— Калі Паша быў маленькі, ён нагамі канструктары збіраў. Мог на выцягнутай руцэ ручкай маляваць, на гэтыя малюнкi сыходзіла па пяць гадзін, спрабаваў карыстацца размалёўкамі. Для яго гэта была вельмі цяжкая праца. Выхавацелька прапанавала заняцца маляваннем. Я тады гэтаму не надала значэння, але паспрабавалі. Праз нейкі час UNICEF ладзіў выставу карцін таленавітых дзяцей, якія займаюцца ў мастацкіх школах. Павезла туды Пашыну работу. Калі ўбачыла іншыя карціны, адразу падумала, што дарма прыехала, але малюнак аддала, праўда, без найменшай надзеі. Па выніках выставы сын стаў лаўрэатам конкурсу — гэта было першае наша дасягненне.

— Продажам сваіх карцін Павел зарабіў грошы на адпачынак. Як гэта было?

— Праходзіла выстава за выставай, Паша сталаў і разумеў: выніку няма. Хваляваўся першы час, таму што пенсія маленькая. Ён напісаў у царкву запіску са сваёй марай, дзе прасіў пра самастойны заробак і паездку да мора. Паклікаў мяне, каб перадала. Панесла ў царкву, доўга не рашалася аддаць, пакуль Паша не штурхнуў з крэсла. Праўду кажучы, сорамна мне ўсё роўна было, бо ў царкве моляцца за здароўе, а тут «хачу на мора». Прайшоў месяц, і я на гэта забылася, пакуль не патэлефанавала Вольга Хіжынкова — пераможца конкурсу «Міс Беларусь-2008», арганізатар праекта «Мары здзяйсняюцца». Прыехала да нас у госці. Прайшоў першы аўкцыён, дзе акрамя Пашы яшчэ выстаўляўся хлопчык з мышачнай дыстрафіяй цела. Калі карціна Паўла была прададзена за 1400 долараў, я радавалася, у мяне былі слёзы на вачах, таму што толькі я ведаю, наколькі шчырая была гэтая запіска Богу і дапамога неабыхавых людзей.

— У мастакоў здараюцца творчыя крызісы. Ці бываюць яны ў Паўла?

— Сямейная абстаноўка нейкі час была цяжкая: мой муж ляжаў у лякарні, мама сур'ёзна захварэла, малодшы сын меў патрэбу ва ўвазе. У Пашы быў стрэс, нейкі перыяд ён не пісаў, і я не магла аддаваць яму шмат часу. Ён працуе лежачы, я яму стаўлю слоік з вадой, фарбу, а ён макае пальцы нагі і малюе.

— У 2014 годзе праводзіўся «Гарадскі біятлон з Дар'яй Домрачавай», дзе праходзіла выстава карцін Паўла «Майстэрня мастака». Як Дар'я вас падтрымлівае?

— Дар'я вельмі дапамагла. Я стаяла ў чарзе на кватэру на працягу 19 гадоў і два гады таму атрымала яе з Дашынай дапамо-

гай. Надышоў час крэдытавання, я схавала дакументы, знайшла паручыцеляў і пайшла ў банк. Мяне акрэдытавалі толькі на частку сумы — дастаць іншую было немагчыма. Пакуль ехала дадому, зямля з-пад ног сыходзіла, хацела адмовіцца ад крэдыту, але здарыўся цуд: прыехаў Сяргей Шчурко, які паб'яцаў дапамагчы. Ён, мабыць, папрасіў Дар'ю, яна і прапанавала сваю дапамогу. Даша арганізавала ў парку Горкага выставу Пашыных карцін і прывезла нам у мяшэчку патрэбную суму. Дзякуючы ёй у нас зараз ёсць кватэра. Але нас падтрымлівае не толькі Дар'я. Аляксандра Герасіменя падарыла Пашы на Новы год манітор, а Кацярына Даманькова ў Санкт-Пецярбургу прадала дзве карціны і купіла нам аўтамабіль, у якім мы мелі патрэбу.

— Ці важна для Паўла ваша меркаванне адносна яго карцін?

— Адназначна не: Паша ні з кім ніколі не раіцца. Да яго прыходзіў мастак займацца, а ён усё роўна малюе ўсё з галавы, сам прыдумляе і абсалютна сам усё бачыць.

— Кажуць, дзедзі — гэта своеасаблівы «кавалачак пластыліну», з якога ўмельны бацькі «лепяць» нешта прыгожае. Вы «зляпілі» з Паўла мастака?

— Кожны чалавек — гэта індывідуальнасць, асоба. Здольнасці закладзены ў чалавеку — ад гэтага нікуды не дзенешся. Так, я шмат увагі Паўлу аддавала, гэта і мая праца, але Паша вельмі ўпарты чалавек, навязаць яму нешта ніколі не атрымаецца.

— Ці самакрытычны Павел у адносінах да сваіх карцін?

— Так, калі нешта не атрымалася, ён можа разарваць нагой лісток у адну хвіліну. Я магу прыйсці і сказаць: «Што ты тут наляпаў?» — і ўсё адразу паляціць на падлогу. У яго ўсё будучца на натхненні, цяпер ён не малюе, таму што яно адсутнічае.

— Што вы можаце параіць мамам з асаблівымі дзеткамі?

— Калі Паша нарадзіўся, а гэта былі 90-я гады, у шпіталі ўсе скоса глядзелі, называлі алкагалічкай, таму што зусім не ведалі пра такія захворванні. Прайшоў час, і ў мяне нарадзіўся другі сын Антон. Цяпер я разумею, што калі б ён не з'явіўся, то звар'яцела б. Таму мамам з такімі дзеткамі перш за ўсё раю абавязкова нарадзіць другое дзіця. Гэта ў першую чаргу, а другое — не губляць энтузіязму. Мне было неверагодна цяжка: знаёмыя толькі і сцвярджалі: «Здай яго», а я не разумела, як можна так паступіць са сваім дзіцём. Зацяжарыла другім і лётала на крылах, а калі нарадзіла — забылася, што Паша ў мяне асаблівы.

— Што для Пашы можа стаць добрым завяршэннем дня?

— Ён любіць, калі да яго прыязджаюць у госці яго сябры, ён іх вельмі любіць. Гэта для яго і будзе добрым завяршэннем дня.

Глафіра Жук

Праз часопіс Павел перадае словы падзякі сваім сябрам:

Бог даў мне сяброў:

Я вельмі шчаслівы, што яны ў мяне ёсць.
Яны шчырыя, любімыя, добрыя.

Айцец Нябесны, дзякуй, што даў мне выдатных сяброў.

Я вельмі цешуся, калі яны да мяне прыходзяць, асабліва дзяўчынкі,
Яны вясёлыя і прыгожыя.

Я ўдзячны, што яны ў мяне ёсць.

У гэтым свеце нялёгка знайсці сяброў,
асабліва мне.

Дзякуй велізарны, Гасподзь, за іх.

Вясна

Цудоўная пара — вясна —
Пара надзей, пара кахання.
Прачнулася прырода ўся,
Пралескі клічуць да спатканняў.

Цячэ ручай у гушчары,
І птушкі пачалі вяртацца.
Вясеннім днём мне ў двары
Надоўга хочацца застацца.

Прыемна глянуць на буслоў —
На птушак родных і любімых,
Вяртаюцца дадому зноў
Як прыклад вернасці Радзіме.

Якая дзіўная вясна...
На гэты раз я выпускніца.
Бывай жа, школьная пара,
Час бесклапотнага дзяцінства!

Юлія Мялешка, 11 клас

Нарачанская песня

Узнімаючы пырскі ў неба,
Па Нарачы вецер гуляе,
«Няма мне без мілага свету», —
Дзяўчына ціхенька спявае.

Іх лёс разлучыў назаўсёды,
Ніколі не будзе сустрэчы.
Ён пошумам дрэў з ёй гаворыць
І ветрам кранае ёй плечы.

А песня — аб горкім каханні,
Як дзеўчына чайкаю стала,
Бо мілага ў лютым змаганні
Бяздоннае неба забрала.

Да неба высокага ўзняцца
І песня тужліва імкнецца
Пра тое, што любым спаткацца.
Ніколі больш не даядзецца.

Кацярына Кавальская, 11 клас

Ў наш час суровы з года ў год
Ўсё больш пануюць зло і подласць,
І каб абараніць народ,
Мы пераможам гэту пошасць.

Давайце узвышаць дабро,
Дарыць лагоду, мір, каханне!
І каб узняць свой зніч-святло,
Нам час прыкласці намаганні!

Ірына Скурко, 8 клас,
гурток «Спробы пяра»,
гімназія-інтэрнат г. Мядзела

Мы з сябрам

Мы з сябрам любім разважаць
Пра сэнс жыцця і пра каханне,
Пра лёс і свет, пра мір і раць,
Пра золкі ранак і змярканне...

Мы з сябрам любім разважаць
Аб тым, каб не рабіць памылак,
Каб дабрынёй дапамагаць
Вось гэты разумець урывак:

***

Немагчымага няма.
Пясчаны двор паміж дамамі,
Што з сонцам сустракаўся зрэдку,
Абзелены заўжды дажджамі,
Узяўся выгадаваць кветку.
А людзі толькі рагаталі
Да болю ў жываце, знямогі,
Магчымым гэта не прызналі —
Пакінулі без дапамогі.
А кветачка расла, хай цяжка,
Да сонца лісцікі цягнула,
Хай вецер варушыўся важна,
І ад цяжару не ўздыхнула.
Хай карані ваду шукалі,
А той амаль што не знайшлося,
Праз нейкі час і не пазналі,
Што з кветкай кволай адбылося..
Лістоту велічна трымае,
Як дыямент блішчыць сама,
Нібы ўсяму напамінае,
Што немагчымага няма.

Катрын Ніцыеўская,
11 клас, Буда-Люшаўская СШ
Буда-Кашалёўскага раёна
Гомельскай вобласці

Маналог Мізантропа

— **П**ятніца. Яна ж сёння. Ці не... Я зусім заблытаўся, — разважаў чалавек, чакаючы Раніцу на гарбату. — Я не памятаю, калі была апошняя пятніца. Памятаю, што ўчора быў чацвер, але не разумею, ці новы цяпер дзень. На гадзінніку другая гадзіна ночы, то бок? Ён даўно новы, але Раніца да мяне чамусьці не прыйшла. Слухай, можа, ты проста не любіш гарбату? Мы можам піць каву. Я магу нават зараз паставіць турку. Ты мяне слухаеш? Проста раней мы пілі толькі гарбату, я быў яшчэ зусім малы, але цяпер, калі ты хочаш... Хм. Напэўна, сёння проста не пятніца?

Чалавек засохлымі вуснамі цягнуў пустую па́ру і глядзеў у акно. На абрусе акуратна раскладзенымі кіпамі ляжалі паперкі з асадкамі і каляровыя налепкі. А фіранкі па-здрадніцку выдавалі жыццё чалавека наваколлю.

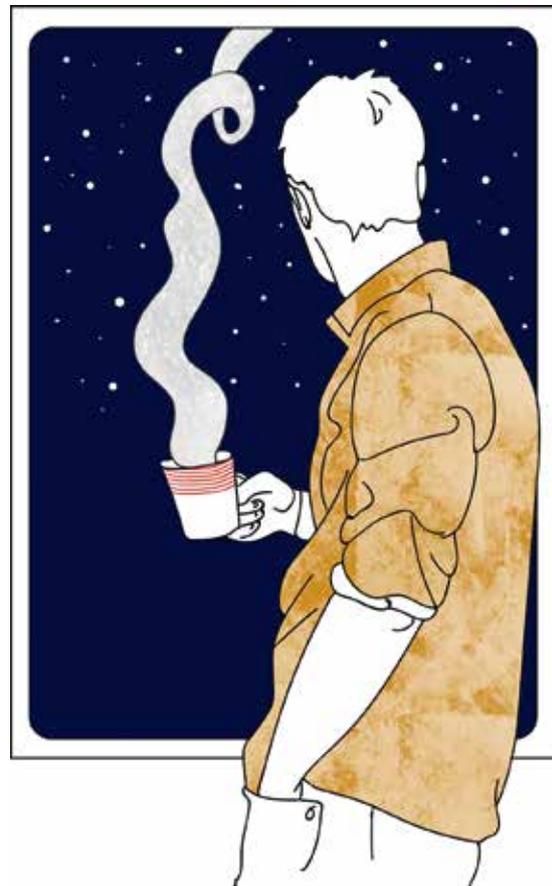
— Ну, так нельга, Раніца! Ну, мы дамаўляліся! Мы раней кожную пятніцу пілі з табой гарбату, а цяпер... А якія вершы я табе чытаў! Ты толькі ўзгадай: «Аптэка, вуліца, ліхтар...», — чалавек крыху засмуціўся і пачырванеў. — Я не ведаю далей... не памятаю.

За акном гучна грукнулася нешта, скінутае з вышэйшага паверха.

— Так, прабач, я чытаў не табе. Ты не прыходзіш, бо я не чытаў табе вершы? Я магу пачытаць! Хоць зараз. Толькі не смейся з мяне, калі ласка, я цябе вельмі даўно не бачыў. Ты можаш казаць, што я вар'ят і павінен ісці да людзей, але іх я бачу кожны дзень. Яны паўсюль мітусяцца і закрываюць мне вочы, і я не бачу нікога — ні сонца, ні цябе, ні сябе. Людзі ідуць паўсюль і заўсёды, а ты хутка знікаеш. Знікала... Калі мы бачыліся? Можа, калі я яшчэ ў школу хадзіў. І кожную пятніцу прачынаўся раней, каб папіць з табой гарбаты, а цяпер... Я працую сярод людзей. Іх шмат — Раніца адна. Слухай, мо каркадэ? Не п'еш? А есці? Ці проста пагутарыць? Ты маўчыш? Чаму ты маўчыш?... Добра. Але я буду чакаць цябе і ў наступную пятніцу. Прыходзь, калі ласка, я падбяру нават музыку... Але, ты, напэўна, яе досыць слухаеш. Я не ведаю, што табе прапанаваць. Проста прыходзь як сяброўка, — чалавек засмучана паглядзеў у чорнае акно і пайшоў у цемру калідора.

— Ведаеш, а ён ніколі яе не пабачыць, шчыра кажучы, — сказала Ноч суседу Вечару. — Не тым ён чытае вершы. Дзівак! Чаму не цікавіцца звычайнымі людзьмі, побытам? Чым яму так перашкаджаюць, гэтыя людзі? Ён сам сабе перашкаджае...

— Замаўчыце! — сарамліва-злосна крыкнула Раніца. — Ён проста не такі, як усе. Ён такі ж, як я. Створаны для адзінак. Не, не эгаіст-мізантроп.

Як сябры для Ганначкі фарбы па леце збіралі

(Працяг. Пачатак — у № 9)

* * *

— І як жа мы такія фарбы дастанем? — распачаў спрэчку галоўны ў класе песіміст Вовік. — Вы б хоць падумалі, перш чым Ганначку абнадзейваць! Далі ёй спадзеў, і што цяпер?

— А ты не панікуй! — прыкрыкнула на Вовіка Эля. — Ганначку выручаць трэба, так што мусім нешта рабіць! Можна проста збяром грошы і купім самыя лепшыя і дарагія фарбы? У Мінску, а магчыма, і ў нас, у Гродна, яны павінны прадавацца...

— Звычайныя прадаюцца! — стаяў на сваім Вовік. — А Ганначцы чароўныя патрэбны!

— З чароўнымі складана, — пачухаў патыліцу Глеб. — І, наогул, не веру я ў чараўніцтва! Бабуліны казкі гэта, а ў жыцці так не бывае!

— Бывае! — усклікнула Эля. — Бо з казкамі жыць цікавей! Карацей кажучы, няхай кожны прывязе з летняй паездкі чараўніцтва асаблівага колеру. На фарбы Ганначцы.

— А потым разам пачаруем, — падтрымаў Элю Глеб. — І атрымаецца для Ганначкі цэлы набор сапраўднага летняга чараўніцтва!

Усе пагадзіліся, і кожнаму дастаўся адзін колер для пошукаў. А калі раз'ехаліся дзеці летам хто куды, там і пачалі ажыццяўляць свой план.

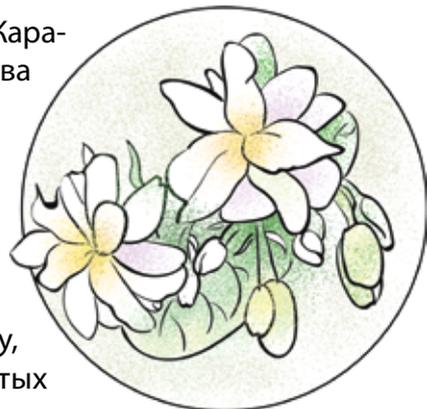
Белы колер выбрала Нэла, лепшая сяброўка Ганначкі. Таму, што цяжкасцей не баялася. Чырвоны, жоўты, зялёны — гэтых летам навалом, а вось з белым усё не так проста...

Але сабрала Нэла для сяброўкі белыя колеры. Суквецці акацыі і язіну, прыгаршчы вечаровага туману і ранішніх воблачкаў — усё пайшло. І нават хустачка ў белыя бобачкі.

Эля выбрала **чырвоны**. Таму, што вельмі любіла трускалкі і памідоры. А яшчэ прыгожыя цюльпаны і астры, што квітнелі на клумбах. І мамін чырвоны сарафан, і свае чырвоныя гумавыя боцікі, у якіх хадзіла па падасінавікі з чырвонымі капялюшыкамі.

Наогул, хто б мог падумаць, што так шмат чырвонага ўлетку! Тут і вечаровае неба, і духмяныя суніцы з малінай у лесе, і парэчкі каля плота. Толькі паспявай збіраць!

Жоўты колер выбрала Віка. Таму, што любіла сонейка, а на занятках у экалагічным цэнтры даглядала маленькіх жоўценькіх цыплятак.

А калі тата павёз усю сям'ю на прыроду, то ўбачыла там незвычайнай прыгажосці цуд — поле рапсу, кветкі якога ідэальна падыходзілі для чароўнай фарбы. Як, дарэчы, і дзьмухаўцы на суседняй поўні.

Зялёны колер дастаўся Вовіку, які збіраўся са старэйшым братам у паход па Налібокскай пушчы. А там аказалася столькі

зялёнага, прычым рознага — ад пяшчотна-салатнага да смарагдавага і нават малахітавага. Так што ў калекцыі

Вовіка мелася некалькі дзясяткаў самых розных адценняў колеру.

Ян лічыў сябе сапраўдным мужчынам, таму і выбраў самы мужны, на яго погляд, колер — **сіні**. Тым больш, што ў ліпені збіраўся з бацькамі на мора, а там сіняга больш, чым якога іншага. Мора, неба, нават вяршыны далёкіх гор. Яшчэ да паездкі хлопец знайшоў за горадам валожкі і незабудкі. А калі вярнуўся, дадаў да іх яшчэ і сіні колер ягад-буякоў і сліў-венгерак.

Санька выбраў **карычневы**, таму што іншых не застаўся. Спачатку засмуціўся, але потым вырашыў, што карычневы не горшы за іншыя. Праўда, ні ў лесе, ні ў садзе так і не знайшоў нічога падобнага. За дапамогай звярнуўся да маці.

— Ды шмат вакол карычневага колеру! — суцешыла сына маці. — Паглядзі на галінкі дрэў, на кароў, якія ідуць з пашы, на свой уласны загар! І вось табе яшчэ карычневы колер! — і ўручыла павесялеламу Саньку шакаладку.

Ну, а Глеб заўсёды імкнуўся да нестандартных рашэнняў. Таму і выбраў **чорны**, пра які астатнія не ўспомнілі. Колер таямніцы і чарадзеяства, а як жа быць мастаку без магіі?

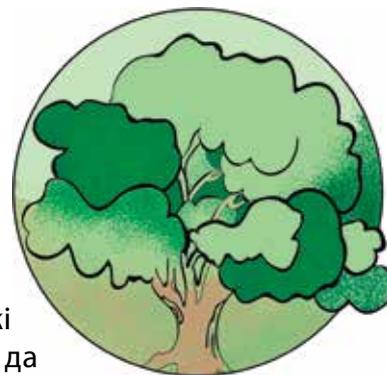
А ў вёсцы, дзе Глеб гасцяваў у бабулі, чорнага было дастаткова. І бабуліна любімая котка, і куры разам з пеўнем. А яшчэ — начное неба, на якое вельмі хораша глядзець, седзячы каля вогнішча. Дарэчы, вугольчыкі таксама былі чорныя.

Вось так аднакласнікі сабралі для Ганначкі фарбы, якія і сапраўды аказаліся чароўнымі, асабліва пасля таго, як дзеці дадалі да іх яркія кроплі вясёлкі.

А напрыканцы жніўня дзяўчынка раздала ўсім сваім аднакласнікам бліскучыя глянцавыя квіткі, на якіх было напісана:

*Запрашаем на выставу юнай мастачкі Ганны Р.
«Чароўныя фарбы лета»,
якая адкрыецца першага верасня а 12-й гадзіне
ў выставачнай зале Дома мастакоў.
Уваход вольны.*

І вось першага верасня роўна ў дванаццаць гадзін Ганначкіны аднакласнікі ўвайшлі ў выставачную залу, дзе іх сустрэў ягадна-кветкавы водар лета, перамешаны з бадзёрым салёным марскім паветрам. А на карцінах і малюнках буялі кветкі і травы, біліся аб бераг марскія хвалі, ласкава ззяла сонейка, нагадваючы дзецям пра самае лепшае лета ў іх жыцці.

Вікторыя Ключнік, Ганна Пажых,
Вікторыя Чыжык, Ганна Альшэўская і Ліна Багданава —
творчы калектыў СШ № 12, Гродна.

Анатоль Дэбіш
Васіль Дэбіш

З міфалогіі нашых продкаў

Баюн

Да нас таемнаю сцяжынкай,
Нябачнаю, прыходзіць ён,
А з ім празрыстай павуцінкай
Да дзетак прыплывае сон.
На небе крэсівам-агнівам
Запальвае святло зарніц,
Нясе ў тарбіне казкі-дзівы,
Каб дзеткі іх маглі прысніць.
Прайшоў паціху каля хатаў,
Паслаў усюды туманы
Баюн — дзядуля зухаваты —
І добрыя пакінуў сны.

Вадзянік

Ля млына ў крыніцы жыве вадзянік —
Маленькі вясёлы дзядок-жартаўнік.
Уночы ён спіць, але з самага ранку
Ён топіць вядзёрца — дае нам бляшанку.
Зімою кідае ў вядзёрца ён лёд,
Каб болей было гаспадыні турбот..
Ніхто больш крынічнай вадзіцы не п'е,
І сумныя ходзяць суседзі мае:
Прыносяць вадзю з недалёкай ракі —
Не тая вадзіца, і смак не такі.

Анатоль Дэбіш і Васіль Дэбіш — не проста браты. Яны нарадзіліся ў адзін дзень 22 ліпеня 1962 года ў в. Шамятоўка Свіслацкага раёна Гродзенскай вобласці, абодва закончылі Мінскі інстытут культуры, жывуць і працуюць у Брэсце.

І абодва сталі паэтамі, аўтарамі шматлікіх вершаваных зборнікаў. А вершаваная падборка, якую «Бярозка» прапаноўвае вашай увазе, узята з іх новай, сумеснай, але яшчэ не надрукаванай кнігі вершаў і казак для дзяцей «Пушчанскія дзівы».

Волаты

Там, дзе дуб стаіць высокі,
Дрэмле сонца між галін,
У той час, што сплыў далёка,
Волаты жылі.
Свята — ладзілі забавы
Разам з бацькам Перуном.
Так падкідвалі булавы —
У нябёсах чуўся гром.
Сонца краталі рукою,
Сілу чэрпалі з зямлі.
За Дняпром і за Дзвіною
Волаты жылі.

Гарцукі

Месяц знік, і белай парай
Лёг туман каля ракі.
Як на хвалях, так на хмарах
З гор імчацца гарцукі.
Зацуглялі порсткі вецер
І ляцяць у новы дзень.
Разгуляліся, бы дзеці,
Коцяць грому жарнавень.
Сеюць буру. Неба плача,
Нібы сотні чуйных струн.
А за імі ўнасач скача
На сівым кані Пярун.

Жыцень

Са зрэбнай торбаю на спіне
У полі Жыцень крочыць.
Ні каласочка не пакіне —
Усё збярэ ў снапочак.
І ўсе снапочкі занясе
Туды, на тыя нівы,
Дзе каласы сабраны ўсе, —
Гаспадарам руплівым.
Бо дбае хто пра шчодры плён,
Таму і дапаможа.
А гультаям — не сябра ён,
Не дасць і жменькі збожжа.

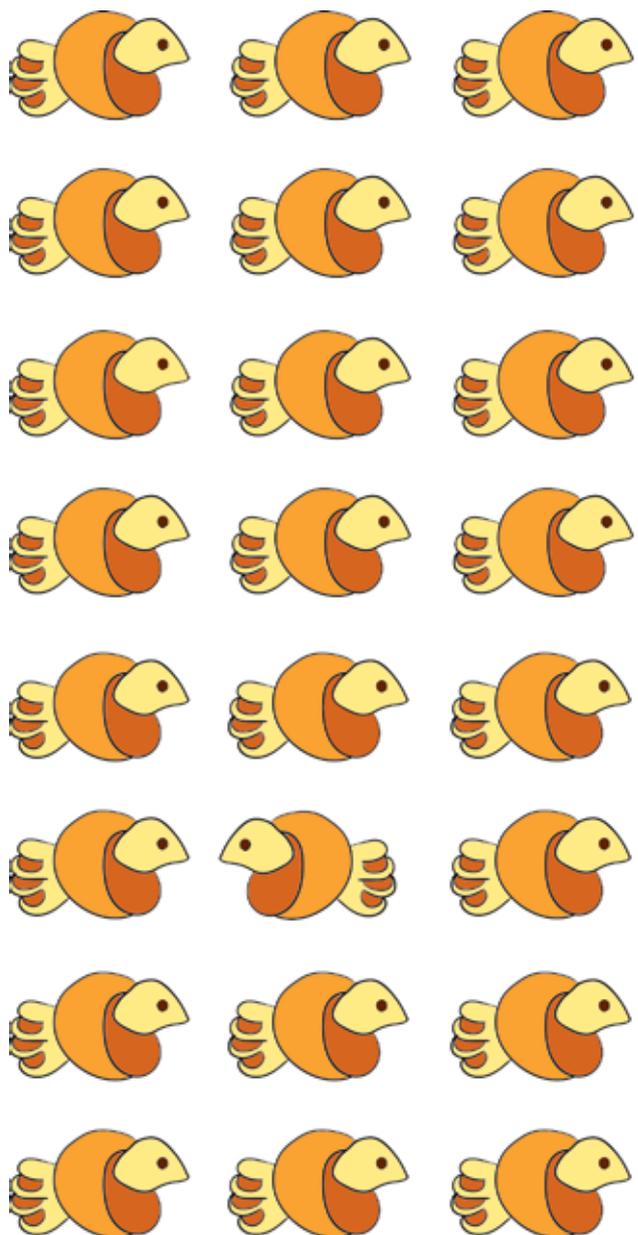

Зюзя

Не дае заснуць хто ў студзень —
Б'ецца ў шыбіну акна?
Гэта зімны дзядзька Зюзя
Тчэ сумёты да відна.
Абыходзіць спраўна хаты
Дзядзька гэты зухаваты.
Цешыць хлопцаў і дзяўчат:
З імі Зюзя мае лад.
Дорыць дзецям з лёду цацкі
І куляецца з гары,
Ён ім бае песні-казкі —
Дзіўны дзядзька, нестары.
А калі заззяюць зоркі
І дзіцячы змоўкне смех,
Ён блукае па пагорках
І мяце ў самоце снег.

Купальскі дзядок

У ноч Купальскую, улетку,
У кошык, што гарыць, як жар,
Чароўныя збірае кветкі,
Каб людзям перадаць у дар.
Ён шчодры і лагодны вельмі,
Яму той ноччу не да сну,
І хто абрус на дол расцэле,
Падорыць кветачку адну.
Адну ўсяго — старым і дзеткам,
Што на Купалле расцвіла.
У кошыку не проста кветка,
А кветка шчасця і святла.

Саракі

Сорак жаўранкаў з мукі
Мы спяклі на Саракі.
Пакрышылі на двары:
Ешце, птушкі і звяры!
Прылятайце, жаваронкі,
Разбудзіце песняй звонкай
Вы зялёную вясну,
Душы вызвальце ад сну.
Вырай першы хто пабачыць —
Будзе цэлы год удача.

Лёля

Як снег прападзе, як прагрэецца поле,
На ўзгорках, у долах з'яўляецца Лёля:
У белым усім прыгажуня-дзяўчына,
Аздоблены стан маладой зелянінай,
На косах вянок з траў і красак вясновых.
І песні спявае, і шэпча замовы:
— Палеткі, прыміце ласкава зярняткі,
Каб хлеб у людзей быў заўсёды ў дастатку.
Здароўе пашліце і дайце ім сілу.
Цяплом іх парадуй, магутны Ярыла.
Хай дожджык пральецца і ветрык павее
І ўсё навакол ажыве, завітнее!

Талака

Снапок дажынкавы ў руках —
Паважна крочыць Талака,
Заступніца жніва і лета.
З духмяных траў яна і кветак —
Чырвоных, сініх і зялёных.
Падносяць жнейкі ёй з паклонам
Хлеб-соль на ручніку бялюткім,
Каб грошы не знікалі хутка,
Заўсёды быў прыбытак роду...
І разам водзяць карагоды.

Цёця

Ледзь сонейка ўзідзе — яна на рабоце,
Жанчына руплівая, вабная Цёця.
Праполвае градкі: цыбулю, суніцы...
Пасля палівае іх цёплай вадзіцай.
Каб спела, расло ўсё, на тое і лета,
Каб многа было вітамінаў для дзетак.
Ах, смачнае ўсё, што на градках у Цёці:
Нібыта кавун, растае яно ў роце!

Ярыла

Далі яснеюць і большаюць дні.
Гэй, землякі, сустракайце вясну!
Едзе Ярыла на белым кані,
Будзіць прыроду ад зімняга сну.
Промні ў яго валасах зіхацяць,
Неба ў паглядзе яго маладым.
Травы і краскі шчасліва трымцяць,
Нізка схілілася ўсё перад ім.
Срэбрам пазвоньвае збруя каня.
Скоры, нястрымны, крылаты, як лунь,
Шчасце нясе ён і добрага дня
Зычыць, паніккую жывячы руны.
Ладзіць з вясёлак праз рэчкі масты,
Кліча дзяўчатак вадзіць карагод.
Колас жытнёвы і шчыт залаты —
Велічы сімвал і моцы яго.
Дзе ні зірні — шчодры бачыцца след:
Сад ажывае — шапоча, пяе,
І апранаецца ў квецень сусвет —
Сілы зямному жыццю ён дае.

«...Прыйдзі, Ярыла, прыйдзі,
Вясну-красну прывядзі,
Ад зімняга сну абудзі
Нашыя сэрцы, наш край,
Долі нам добрае дай!»

Ствары талісман Еўрагульняў-2019

Учытачоў «Бярозкі» ёсць шанец паўдзельнічаць у конкурсе на распрацоўку талісмана II Еўрапейскіх гульняў, якія пройдуць у Мінску ў 2019 годзе. Арганізатары конкурсу — Нацыянальны алімпійскі камітэт, Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, а таксама фонд «Дырэкцыя II Еўрапейскіх гульняў 2019 года».

Першы этап, далучыцца да якога можа кожны, працягваецца да 15 лістапада. Каб стаць канкурсантам, неабходна запоўніць заяўку, прымацаваную да Палажэння аб конкурсе, а таксама даслаць работу — каляровую выяву ў электроннай форме і тлумачальную запіску, у якой раскрываецца творчая задума і прапанова назва талісмана. Ён павінен адпавядаць алімпійскім каштоўнасцям і слогану «Bright Year, Bright You» («Яскравы год — яскравы ты»). Адрас для прапановы — **info@mininform.gov.by** з тэмай ліста «**Конкурс**».

Другі этап, падчас якога выявіцца пераможца і два прызёры (2-е і 3-е месцы), пройдзе 16—30 лістапада. Вынікі конкурсу будуць абвешчаны 15 снежня 2017 года. Пераможца конкурса атрымае камплект запрашэнняў на ўсе мерапрыемствы Еўрагульняў-2019 і камплект парадна-спартыўнай формы нацыянальнай каманды. Работы прызёраў таксама адзначаць падарункамі.

Еўрапейскія гульні — рэгіянальныя міжнародныя спартыўныя спаборніцтвы, якія праводзяцца раз у чатыры гады. Упершыню прайшлі ў 2015 годзе ў горадзе Баку (Азербайджан). Выпрабаванні ў адзінаццаці з шаснаццаці відаў спорту стануць кваліфікацыйнымі выпрабаваннямі да Алімпійскіх гульняў-2020.

Падрабязна пра ўмовы конкурсу — на сайце часопіса «Бярозка».

Заснавальнік
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом «Звязда»

Галоўны рэдактар
Кацярына Вячаславаўна Захарэвіч

Рэдакцыйная калегія:
Іна Віннік, Алесь Бадак, Ірына Буторына, Валерый Гапееў,
Кацярына Глухоўская, Мікалай Грынько, Алесь Дуброўскі,
Уладзімір Ліпскі, Уладзімір Мазго, Алена Масла, Міхаіл
Мірончык, Кацярына Мядзведзева, Вікторыя Мянанава,
Вольга Праскаловіч, Наталля Пшанічная, Людміла
Рублеўская, Вольга Русілка, Алена Руцкая, Таццяна Сівец,
Раіса Сідарэнка, Святлана Сітнік, Аляксей Чарота, Таццяна
Швед, Віктар Якжык.

Адрас рэдакцыі

Юрыдычны адрас:
Рэспубліка Беларусь, 220013, г. Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.
info@zvyazda.minsk.by
Тэл./факс: 8 (017) 287-19-19.

Паштовы адрас:

Рэспубліка Беларусь, 220005, г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 39.
bjarozka@zviazda.by
http://www.maladost.lim.by/berezka
Тэл.: 8 (017) 284-85-24;
8 (017) 284-41-88.

Падпісныя індэксы:

74822 — індывідуальны
74888 — індывідуальны льготны для членаў БРПА
748222 — ведамасны
74879 — ведамасны льготны для ўстаноў адукацыі і культуры

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 210 ад 23.04.2013, выдадзенае
Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Выдавец

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом «Звязда».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч Сухарукаў

Намеснік галоўнага рэдактара:

Г. П. Аўласенка

Рэдактары:

С. М. Курганова, М. М. Ізаітка

Мастацкі рэдактар:

Я. Д. Ваховіч

Тэхнічны рэдактар, камп'ютарная вёрстка:

Г. К. Кірэенка

Камп'ютарны набор:

А. Г. Кахноўская

Стылістычны рэдактар:

Г. І. Верабей

Падпісана да друку ??.10.2017 г.

Фармат 60x84 1/8. Друк афсетны.

Ум. друк. арк. 5,58. Ул.-выд. арк. 4,94.

Тыраж 686 экз. Заказ

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства

«БудМедыяПраект»

ЛП № 02330/71 ад 23.01.2014,

вул. В. Харужай, 13/61, 220123, Мінск, Рэспубліка Беларусь

© РВУ «Выдавецкі дом «Звязда», 2017

- 02 Калумністыка. Тонкія матэрыі
- 04 Калумністыка. «СЕНСАЦЫЯ! Хочаце СХУДНЕЦЬ? Трэба ўсяго толькі...»
- 06 Праслушка. Электрычная скарбонка, або адзін падручнік замест усіх
- 08 Гіт-zone. Слухаць_нельга_выключыць
- 10 Level 80. Цэлы свет на тваіх плячах
- 12 Бел. літ. Хто не кахаў — не ведаў жыцця. «Нельга забыць» Уладзіміра Караткевіча
- 16 Hist. Пра горад, якога ўжо няма
- 18 Сітуацыя плюс. Ненавісныя 90\60\90
- 22 Незапыленае. Калі кліча дзяцінства
- 24 Практыкум. Твар са старонкі
- 27 З апошняй парты. Заблукаць у Соснах
- 30 Школа журналістыкі. Сіндром «ванькі-ўстанькі»
- 31 Школа журналістыкі. Выбух харызмы
- 32 Школа журналістыкі. Малюнкi лёсу
- 34 Школа журналістыкі. Мастак Павел Рашчынскі: «Я шчаслівы, што ў мяне ёсць сябры»
- 38 Верасок. Паэзія
- 40 Верасок. Проза. Маналог Мізантропа
- 41 Верасок. Проза. Як сябры для Ганначкі фарбы па леце збіралі
- 43 Літаратурныя старонкі. Паэзія. Анатоль Дэбіш, Васіль Дэбіш. З міфалогіі нашых продкаў
- 47 Конкурс. Ствары талісман Еўрагульняў-2019

Тэма наступнага нумара — «Сімвал».

«Нашы Руіны»

Аўтарскі праект Уладзіміра Цвіркі

Брэсцкая вобласць, Баранавіцкі раён, вёска Жалязніца.
Капліца-пахавальня Вольскіх, 1822 год.

У кожным нумары часопісаў «Малодосць» і «Бярозка». Поўны камплект выяў будзе мець той, хто чытае абодва выданні.

Ствары талісман Еўрагульняў-2019

Bright year,
Bright you

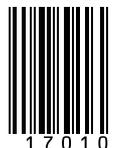
Падрабязнасці — у нумары і на сайце часопіса «Бярозка».

ISSN 0320-7579

9 770320 757007

EAC

17010